

GELİŞİM

Gelişim, birbiriyle ilişkili ve bütün olarak ele alınması gereken bir konudur. Herhangi bir gelişim alanında ortaya çıkan durum, diğer alanları da etkiler. Gelişimle İlgili Kavramlar Büyüme; bedende zamana bağlı olarak oluşan değişiklikleri ifade eder. Olgunlaşma; vücuttaki biyolojik değişimi ifade eder. Öğrenme; yaşantı sonucunda, davranışlarda gözlenen kalıcı değişimleri ifade eder.

Hazırbulunuşluk; olgunlaşma ve öğrenme vasıtasıyla, bireyin kendisinden beklenen gelişimsel görevleri yapabilecek aşamaya gelmesi olarak tanımlanır. Kritik dönem; belirli becerileri kazanıp öğrenme açısından, yaş değişkenine göre avantajlı olunan dönemi ifade eder. Gelişim; doğumdan ölüme kadar olan zaman diliminde, büyüme, olgunlaşma, öğrenme ve yaşantılar sonucunda ortaya çıkan gözlenebilir, düzenli ve sürekli değişikliklerdir.

Gelişimle İlgili Temel İlkeler

Bireyin gelişiminde, evrensel bazı temel ilkeler şunlardır:

- Gelişim, kalıtım ve çevre etkileşiminin bir ürünüdür.
- Gelişim sürekli ve belli aşamalarda gerçekleşir.
- Gelişim nöbetleşe devam eder.
- Gelişim baştan ayağa, içten dışa doğrudur.
- Gelişim, genelden özele doğrudur.
- Gelişimde kritik dönemler vardır.
- Gelişim bir bütündür.
- Gelişimde bireysel farklılıklar vardır.

Gelişimi Etkileyen Etmenler

Gelişim üzerinde olumlu veya olumsuz etkileri olabilen durumlar; kalıtım ve çevre, hormonlar ve zaman olarak incelenebilir.

Gelişim Alanları ve Özellikleri

Bedensel gelişim

Bedensel gelişim, vücuttaki tüm organların gelişmesini ifade eder. Boy ve kilo, kaslar, kemikler ve dişler, sistemler ve organların gelişmesini içerir. Bedensel gelişim en hızlı doğum öncesi dönemdedir, doğum sonrası ise bebeklik ve ergenlik döneminde daha hızlıdır. Bedensel gelişime paralel olarak devimsel gelişim gerçekleşir ve böylece çocuk vücudunu kullanmada güç ve hız kazanır, organları arasında eşgüdüm sağlayıp onları denetim altına almada becerikli duruma gelir.

Bilişsel gelişim

Bilişsel gelişim, bireyin akıl yürütme ve düşünme süreçlerinin bir bütünü olarak düşünülür ve dil gelişimi de bunun ayrılmaz bir parçası olarak ele alınır. Piaget'e göre, bilişsel gelişim evreleri; Duyusal-Motor Dönemi (0–2 yaş), İşlem Öncesi Dönem (2–7 yaş), Somut İşlemler Dönemi (7–11 yaş) ve Soyut İşlemler Dönemi (11 yaş ve üzeri) olarak ele alınır. Dil gelişimi ve zekâ düzeyi arasında, önemli düzeyde ilişki vardır.

Psiko-sosyal gelişim

Psiko-sosyal gelişim, bireyin duygusal ve sosyal özelliklerinin altyapısını oluşturan gelişim alanıdır. Doğumdan itibaren duygularıyla kendini ifade eden bebekler, zaman geçtikçe duygularını sosyal bağlamlara uyumlu şekilde kullanmayı öğrenirler. Kişilik gelişimi Kişilik, bireyi diğerlerinden ayıran duygulanma, düşünme ve hareket tarzlarının tümü olarak ifade edilebilir. Neşeli olmak, sebatkâr olmak, sevecenlik, kırılabilirlik vb. pek çok özellikten oluşan kişiliğin özünde, genetik olarak nesilden nesile aktarılan mizaç vardır.

Ahlak gelişimi

Ahlak gelişimi, çocukların bazı davranışları doğru veya yanlış olarak değerlendirebilmelerini sağlayan bir süreci ifade etmektedir. Freud, psikoanalitik kuramında ahlak gelişimini duygusal ve güdüsel bir süreç olarak ele alırken Piaget, çocukta ahlak gelişiminin somut işlemler dönemine geçilen altı yaşa kadar başlamadığını savunur.

Sosyal-duygusal gelişim

Sosyal gelişim, doğumdan yetişkinliğe kadar olan dönemde insanlarla ilişkilerin ve başkalarına karşı geliştirilen duyguların tümüdür. Sosyal ve duygusal gelişim, birbirine oldukça yakın iki gelişim alanıdır. İnsan olmanın gereği olan duygular, sosyal bağların oluşmasında temel bir rol üstlenirler.

ÖĞRENME

Öğrenme süreklidir, yaşam boyu devam eden bir süreçtir. Bireyin yaşamını sürdürmesi için çevresindeki değişimlere uyum sağlama süreci, ancak öğrenme ile gerçekleşebilir.

Öğrenme ile İlgili Kavramlar

- Eğitim; bireyin davranışlarında kendi yaşantısı yoluyla kasıtlı olarak ve istendik değişimler meydana getirme sürecidir.
- Öğretim; bireyin belirlenen davranışları kazanabilmesi için okullarda amaçlı, planlı, programlı olarak yürütülen faaliyetlerdir.
- Davranış; canlıların gözlenebilen veya gözlenemeyen her türlü bilişsel, duyuşsal, psikomotor tepkileri ve hareketlerinin tümüdür. Grafik 1.2’de davranış çeşitleri görülmektedir.
- Uyarıcı; içsel veya dışsal olabilen, duyu organlarını harekete geçiren ve bunun sonucunda organizmada tepkiye yol açan durumlardır.
- Tepki; uyarıcılardan etkilenen organizmanın etkilenecek gösterdiği bilinçli veya bilinçsiz davranışlardır.
- Performans; bir işin yapılması için gereken yeterliklerdir.
- Yaşantı; çevreyle etkileşim sonucunda, bireyde kalan izlerdir.
- Öğrenme ortamı; öğrenmenin olduğu okul, ev, sokak vb. yerlerdir.

Öğrenmeyi Etkileyen Etmenler

Öğrenenle ilgili etmenler; türe özgü hazır oluş, olgunlaşma, yaş, zekâ, güdülenme, uyarılmışlık düzeyi, dikkat, fizyolojik durum, geçmiş yaşantılar ve bireysel farklılıklar olarak ele alınabilir. Öğrenme yöntemiyle ilgili etmenler; konunun yapısı, öğrenmeye ayrılan zaman, geri bildirim ve aktif katılımın sağlanması olarak ele alınabilir. Öğrenme stilleriyle ilgili etmenler; bireyin dışa dönük, içe dönük, duyuşsal, sezgisel, düşünen, duygusal, yargısal veya algısal tipe sahip olması nasıl daha kolay öğreneceği hakkında ipucu verecektir.

Öğrenme Kuramları

Öğrenme kuramları davranışçı kuramlar, bilişsel kuramlar ve sosyal öğrenme kuramı olarak ele alınabilir.

Davranışçı kuramlar

Davranışçı kuramlar, öğrenmenin uyarıcı-davranış arasındaki bağ ile gerçekleştiğini, pekiştirilen davranışın ise kalıcı hâle geldiğini ileri sürmektedirler. Sürekli pekiştirme, her doğru davranışın pekiştirilmesidir. Sabit aralıklarla pekiştirme, sabit süreler sonunda davranışın pekiştirilmesidir. Sabit oranlı pekiştirme, belli sayıda tekrar eden davranışın pekiştirilmesidir. Değişken aralıklarla pekiştirme, davranışın farklı süre aralıklarında pekiştirilmesidir. Değişken oranlı pekiştirme, davranışın farklı sayıdaki tekrarları sonucunda pekiştirilmesidir. Özellikle yeni bir davranışın öğretilmesinde, sürekli pekiştirme kullanılır. Öğrenilen davranışın kalıcılığının sağlanmasında ise değişken aralıklarla pekiştirme daha etkilidir. Davranışçı kuram kapsamında klasik koşullanma ve edimsel koşullanma süreçleri ele alınabilir. Klasik koşullanmada önce uyarıcı verilirken, edimsel koşullanmada önce davranış daha sonra uyarıcı gelir.

Bilişsel kuramlar

Bilişsel kuramlar, öğrenmenin doğrudan gözlenemeyen bir süreç olduğunu, öğrenmenin kişinin zihninde meydana geldiğini ve dışarı yansıdığını ileri sürmektedirler. Öğrenmenin temeli, bireyin çevresindeki olaylara bir anlam yüklemesidir. Gestalt yaklaşımında, öğrenmenin bilişsel yönüne dikkat çekilmiş ve algı ilkeleri ileri sürülmüştür. Bilgiyi işleme kuramı, dış dünyadan alınan bilgileri algılama kurallarına göre zihne kaydedildiğini, kısa süreli bellekte bir süre kaldıktan sonra bilgilerin anlamlandırılarak, görselleştirilerek veya tekrarlanarak vb. uzun süreli belleğe aktarıldığını ileri sürer.

Sosyal öğrenme kuramı

Sosyal öğrenme kuramında, çocukların çevrelerindeki olayları gözlemleyerek ve model alarak öğrendikleri ileri sürülür. Gözlem yoluyla öğrenmede dikkat süreci, bellekte tutma süreci, davranışın oluşum süreci ve güdülenme süreci önemlidir.

Öğrenme Yaklaşımları

Öğrenme yaklaşımları, öğrenmenin sağlanmasında öğrenme ortamı ve çevrenin öğrenme gereksinimine uygun olarak düzenlenmesidir. Öğrenme yaklaşımları sunuş, buluş, araştırma-inceleme yoluyla öğretim şeklinde ele alınabilir.

Sunuş Yoluyla Öğrenme

Sunuş yoluyla öğrenme, öğretmen merkezlidir. Öğretmen örnek vererek, görsel uyarıcı kullanarak, duyu organlarının tümüne hitap etmeye çalışarak konuyu sunarken aynı zamanda çocuklar da öğrendiklerini anlatır, özetler, tekrar eder, konu hakkında soru sorar, soruları cevaplarlar. Çocukların daha önce bildikleriyle yeni bilgiler arasında bağlantı kurulur, anlamlı bir öğrenme gerçekleştirmeleri sağlanır.

Buluş Yoluyla Öğrenme

Çocukların sorumluluk alarak aktif bir şekilde çalışmasına, keşfetmesine dayalı bir yaklaşımdır. Çocuğu merkeze alır, ilk ve en önemli aşama çocukta öğrenme isteğinin uyarılmasıdır. Buluş yoluyla öğrenmede tümevarıma dayalı düşünme kullanıldığından, öğretmenin amacı belirlemesi ve bu amaca yönelik nitelikli örnekler hazırlaması gerekir.

Araştırma-İnceleme Yoluyla Öğrenme

Araştırma yoluyla öğrenme, çocukların araştırma ve inceleme yapmasına ve problem çözme becerisi kazanmalarına yönelik bir yaklaşımdır. Çocuğun merkeze alındığı yaklaşımda, araştırma yapılacak problem ortaya konur ve çocukların nasıl araştıracaklarıyla ilgili açıklama yapılır.

Öğretim Yöntem ve Teknikleri

Öğretimde hangi yöntem ve teknik kullanılırsa kullanılsın, öğretim ilkelerinin göz önünde bulundurulması öğrenmeyi kolaylaştıracaktır. Bunlar; çocuğa görelilik, bilinenden bilinmeyene, somuttan soyuta, yakından uzağa, açıklık, ekonomiklik, aktivite, hayata yakınlık, bütünlük, motivasyon, katılım, tekrar, pekiştirme, geribildirim, ve transfer ilkeleridir.

Anlatım

Kalabalık gruplarda etkili olabilen anlatım yönteminde, sözel iletişim ön planda olup iletişim tek yönlüdür. Ekonomik ve kolay uygulanabilir, her dinleyici grubunda kullanılabilir, gerektiğinde konuşmacının değişiklikler yapmasına fırsat veren bir yöntemdir. Sıkıcılığı önlemek için soru-cevap, tartışma, deney gibi yöntem ve teknikler yanında resim ve harita gibi görsel materyaller kullanılabilir.

Soru-Cevap

Soru-cevap yöntemi tek başına kullanılabilmesi gibi pek çok yöntem ve tekniği destekleyici olarak da kullanılmaktadır. Bu yöntemde, açık ya da kapalı uçlu, alt ya da üst düzey, önderlik edici ya da cevabı beklenilmeyen sorular kullanılabilir. Soru sormak, çocukların eleştirel düşünme becerilerini geliştirir, onları öğrenmeye güdüler, dikkatlerini toplamasını sağlar.

Gösteri

Gösteri, çocukların sözel olarak söylenenleri anlamalarını kolaylaştırmak için görsel materyallerden yararlanılmasıdır. Bir oyuncağın nasıl kullanılacağına gösterilmesi, sunumla ilgili resimlerin projeksiyonla yansıtılması gibi.

Tartışma

Çocuklarla daha çok grup tartışması şeklinde kullanılan tartışma yönteminde, konu hakkındaki düşüncelerini belirtmeleri istenir. Tartışma için seçilecek konu hakkında, çocukların bilgi sahibi olmaları gerekir. Çocuğun merkeze alındığı tartışma yöntemi zaman alıcı olsa da bilginin kavranmış olmasını gerektirir ve çocukların zihinsel olarak bilgilerini artırmalarına katkı sağlar.

Gösterip yaptırma

Gösterip yaptırma yöntemi, çocuğa bir işin nasıl yapılacağını göstererek onun da denemelerle bu beceriyi kazanmasını sağlar. Bu yöntemle bilgilerin uygulamaya dönüşmesi sağlanır. Hem öğretmen hem de öğrenci merkezli olan bu yöntem, özellikle çocuklara bir beceri kazandırmada etkilidir. Yapararak yaşayarak öğrenme fırsatı sunduğundan birden çok duyu organı işe koşular ve ilgi çekicidir.

Oyun

Oyun yoluyla öğrenme, çocuklar için ezber yerine yeni fikirler üretme, gözlem, denemeler yapma, araştırma ve inceleme fırsatı sunar. Eğitsel oyunlar ise, amaca uygun biçimde tasarlanır ve uygulanırsa her yaş grubunda kullanılabilen bir tekniktir. Çocukların problem çözme, dikkat ve güzel konuşma gibi özelliklerinin gelişmesine katkı sağlayan eğitsel oyunlar, sıkıcı olmadan kalıcı öğrenme sağlar.

Drama

Drama yöntemi, çocukların hayatlarında karşılaşılabilecekleri durumları yaparak yaşayarak öğrenmelerine fırsat sunar. Pantomim, rol oynama ve doğaçlama gibi türleri bulunan drama yöntemi çocukların kendilerini ifade etmelerine fırsat sunar. Drama yönteminde, çocukların anlama ve dinleme, özgüven ve akıcı konuşma, beden dilini kullanma gibi özellikleri gelişir. Özellikle hayal gücünü geliştirirken eğlenceli bir şekilde öğrenme sağlar.

Alan Gezileri

Geziler, çocuklara araştırma ve inceleme, gözlem yapma, konuyla ilgili doğrudan bilgi edinme fırsatı sunarlar. Gezi esnasında çocuklar görerek, yaşayarak deneyim edinirler. Çocuk merkezli bir yöntem olan alan gezilerinde etkili bir gezi-gözlem için, iyi bir ön hazırlık yapılması gerekir. Zaman alıcı ve bazen maliyeti fazla olan bir yöntem olmasına rağmen, çocuklar tüm duyularını kullandıkları için daha kalıcı öğrenme sağlar.

Çocuktan Çocuğa

Çocuktan çocuğa öğrenme yöntemi, çocukların öğrendiklerini okulda veya evde başka çocuklara aktarması temeline dayanır. Çocuktan çocuğa öğrenmede, sorun olarak görülen konuyla ilgili etkinlikler hazırlanır, materyaller geliştirilir, öykü ya da piyesler vb. kullanılır. Çocuklar konuyla ilgili bilgileri araştırır, hazırlıklarını yaparlar ve diğerleriyle paylaşırlar. Çocuktan çocuğa öğrenme, çocuktan çocuğa, çocuktan aileye, çocuktan topluma şeklinde etkileşime fırsat sunan bir yaklaşımdır. Çocuklar öğrendiklerini kardeşleri, akranları, aileleri ve toplumla paylaşırlar.

Proje

Proje yöntemi, çocuğu merkeze alan ve çocukların bir görev üzerinde küçük veya büyük gruplarla çalışmalarına dayalıdır. Ele alınan konuların derinlemesine incelendiği proje yönteminde, bilgiler araştırılıp keşfedilir. Bu yöntemde öğretmen ve çocuk birlikte çalışırlar, süreç ve ürün birlikte değerlendirilir. Çocukların yaparak yaşayarak öğrenmelerine fırsat sağlayan proje yönteminde, çocuklar

daha fazla akademik kazanç elde ederler. Hızlı veya yavaş öğrenen çocuklar için kullanılabilir.

ÇOCUKLARDA YAŞAM BECERİLERİ

Yaşam, bireylerin özgürlüğünü koruyabilme ve yaşamın gerektirdiği becerilerin kazanımına yönelik arayışların olduğu bir süreçtir. Bireyler bu süreçte farklı ve zorlu deneyimlerle karşılaşabilir. Bu nedenle bireylerin etkili bir yaşam sürdürebilmelerinde sahip olmaları gereken beceriler dikkat çekmektedir.

YAŞAM BECERİLERİNİN TANIMI VE ÖNEMİ

Yaşam becerileri, bireyin günlük yaşamın talepleri ve zorluklarıyla etkin bir şekilde başa çıkabilmesini sağlayan olumlu davranış ve becerilerdir. Bireylerin bu becerilere sahip olması topluma uyumunu kolaylaştırır, kişilerarası ilişkilerini geliştirmesine ve aile ve toplum arasındaki bağlarının güçlenmesine yardımcı olur. Bu beceriler bireyin kendisine yönelik olumlu benlik saygısı geliştirmesinde oldukça önemlidir.

YAŞAM BECERİLERİNİN BİLEŞENLERİ

Yaşam becerilerinin doğası ve tanımı, kültürler ve ortamlar arasında farklılıklar gösterdiği için çocukların ve ergenlerin sağlığını ve gelişimlerini desteklemeye yönelik sahip olmaları gereken beceriler bulunmaktadır. Dünya Sağlık Örgütü tarafından bu beceriler; problem çözme ve karar verme, eleştirel ve yaratıcı düşünme, iletişim ve kişilerarası iletişim becerileri, öz farkındalık ve empati becerileri ve duygularla ve stresle başa çıkma becerileri olmak üzere beş ana yaşam becerisi şeklinde sıralanmıştır.

Problem Çözme ve Karar Verme Becerisi

Problem çözme, bir amaca ulaşmada karşılaşılan güçlüklerin üstesinde gelme süreci olup, problem çözme becerisi bireyin hayatındaki problemlerle yapıcı bir şekilde başa çıkmasını sağlamaktadır. Karar verme becerisi ise; amaca ulaşmada yapılması gerekenlerle ilgili seçeneklerin araştırılması, elde edilmesi, doğru zamanda ve yerde kullanılmak üzere seçilmesidir. Doğru ve iyi kararlar, bireyi başarıya götürürken, yanlış ve kötü kararlar ise, bireyin amacına ulaşmasını engelleyerek bireyde karamsarlığa neden olmaktadır.

Eleştirel ve Yaratıcı Düşünme Becerisi

Eleştirel düşünme becerisi, bireye düşünme özgürlüğü kazandırmakta, bireyin bilgi birikimini artırmasına ve problemlerini çözebilmesinde yardımcı olmaktadır. Yaratıcı düşünme ise, özgün ve çeşitli fikirler konusunda düşünebilme becerisidir. Bu beceri bireyin kendi davranışlarının sonuçlarını araştırmasını sağlayarak hem karar verme hem de problem çözme sürecine katkı sağlamaktadır.

İletişim ve Kişilerarası İletişim Becerisi

İletişim; iki insanın karşılıklı olarak bilgilerini, duygularını, düşüncelerini ve yaşantılarını paylaştıkları süreçtir. Kişilerarası iletişim ise, insanlar arasında gerçekleşen iletişimdir. Kişilerarası iletişim becerileri; bireylerin zayıf ve güçlü yönlerini belirleyerek kendilerini değerlendirmelerine, bireylerle olumlu ilişkiler kurmalarına ve yaşamlarını zenginleştirmelerine yardımcı olmaktadır. Bunun yanında bu beceriler, bireylerin sağlıklı ve uzun süreli ilişkiler geliştirebilmeleri, sürdürebilmeleri bu ilişkileri yapıcı bir şekilde sonlandırabilmeleri açısından da oldukça önemlidir.

Öz Farkındalık ve Empati Becerisi

Öz farkındalık becerisi; bireylerin kendisini, karakterini, güçlü ve zayıf yönlerini tanımasını içeren bir kavramdır. Bu beceri alanı, bireyin ne zaman stres veya baskı altında olduğunu fark etmesine yardımcı olmakta; empati geliştirme, etkili iletişim ve kişilerarası ilişkiler için de bir ön koşul niteliği taşımaktadır. Empati ise; bir bireyin kendisini karşıdaki kimsenin yerine koyarak onun duygu ve düşüncelerini doğru şekilde anlamasıdır. Empati, insan ilişkilerinin niteliğini ve devamlılığını artırmakta, bireyin karşıdaki kişinin duygu ve düşüncelerinin farkına varmasını ve onu daha iyi anlamasını sağlamaktadır.

Duygularla ve Stresle Baş Etme Becerisi

Duygularla baş edebilme becerisi; bireyin hem kendisinin hem de başkalarının duygularını tanıması, duyguların davranışları nasıl etkilediğini fark edebilmesi ve duygulara uygun şekilde tepkiler verebilmesidir. Stresle baş edebilme becerisi ise, bireyin yaşamındaki stres kaynaklarını tanıması, bu durumun kendisini nasıl etkilediğini bilmesi ve bunun kontrolüne yönelik davranmasıdır.

ÇOCUKLARDA YAŞAM BECERİLERİNİN GELİŞİMİ

Dünya Sağlık Örgütü tarafından yaşam becerileri “genel beceriler” olarak nitelendirilmiştir. Ayrıca yaşam becerilerinin her yaş ve her gelişim döneminde çocuklara öğretilbileceği, özellikle ergenlerde

bu becerilerin geliştirilmesi gerektiğine vurgu yapılmıştır. Bebeklik döneminde bebekler bir yandan çevresini keşfetmek için duyularını kullanarak denemeler yaparken, diğer taraftan da oluşan sonuçları gözlemler. Bebeklerin bilişsel gelişimlerine paralel olarak dil gelişimlerinde meydana gelen değişimlerle birlikte akranları, ebeveynleri ve çevresindeki diğer bireylerle iletişim becerilerini geliştirdikleri gözlenir. Bebeklerin sosyal gelişimlerinin desteklenmesi ile sağlıklı yaşam becerilerinin oluşması için temeller atılmaya başlanır. İlk çocukluk döneminde çocuklar duyguları hakkında konuşma, başkalarının duygusal tepkilerine karşılık verme ve olumsuz duygularla başa çıkabilme konularında daha beceriklidirler. Ayrıca bu dönemde çocuklar empatiyi yaşamlarında daha sık deneyimler. Bir sonraki evre olan ve altı ile on iki yaşlarını içine alan orta çocukluk döneminde ise, çocuklar gerçek anlamda sosyal kuralları tanımaya ve bunlara uyum sağlamaya çalışmaktadır. Bu dönemde çocuğun anne babasının yanında öğretmenleri ve arkadaşları ile olan özdeşimleri önemli hale gelmekte, çocuklar kurdukları arkadaşlıklar sayesinde dış dünyaya yönelik deneyimler kazanmaktadır. Ayrıca bu dönemde çocuklar okula başlamakta bu ortamda çocuktan birtakım görevleri yerine getirmesi istenmektedir. Çocukların bu dönemde öğretmen ve arkadaşlarıyla kuracağı ilişkilerin niteliği, daha sonraki öğretim basamaklarındaki davranışları üzerinde etkili olmaktadır. Büyüme ve gelişmenin kritik olduğu ergenlik dönemi ise, çocukluk ve yetişkinlik arasındaki bir geçiş dönemidir. Bu dönem fizyolojik değişiklikler ve psikolojik olgunlaşmanın yanı sıra ergenlerin risk aldığı, kendi sorunlarını çözmeye, önemli konular hakkında karar verme, akran baskısı ve stresin de yoğun olarak yaşandığı bir dönemdir. Bu dönemde ergenlerin karşılaştıkları zorlukları etkili bir biçimde çözebilmelerinde yaşam becerileri kazandırılması konusu önem kazanmaktadır.

YAŞAM BECERİLERİNİN GELİŞİMİNDE AİLENİN ROLÜ

Çocukların yaşamla ilgili ilk deneyimlerini kazandıkları, kendilerine yönelik güven duygusunu geliştirdikleri, sosyalleşmeyi ve topluma uygun davranmayı öğrendikleri ortam aile ortamıdır. Aile içindeki her bir bireyin birbirini sevdiği, desteklediği ve anlaşıldığını hissettiği, birbirlerini tamamladığı ve güçlendirdiği bir ortam çocukların yaşam becerilerinin kazanımı konusunda uygun koşulları oluşturur. Bu durum ise, çocukların erken dönemde farklı yaşam becerilerini kazanmalarını sağlar. Çocuklar yaşam becerilerini ebeveynleri ile birlikte çalışırken, onları gözlemlerken veya onların model aldıkları davranışlarını taklit ederken kazanırlar. Yaşam becerilerinin kazanılması, işlevsel bir aile ortamında gerçekleşir.

YAŞAM BECERİLERİ EĞİTİMİ

Bireylerin etkili bir şekilde yaşamlarını devam ettirebilmeleri için sahip olması gereken becerilerin geliştirilmesine yönelik planlanan süreçler yaşam becerileri eğitimi olarak tanımlanır.

YAŞAM BECERİLERİ EĞİTİM UYGULAMALARI

Yaşam koşullarıyla baş etme ihtiyacı küçük yaşlardan itibaren bireylerin yaşam becerileri eğitimi almalarını zorunlu kılmaktadır. Birçok ülkenin okul programlarında yaşam becerileri eğitimlerine yer verilmektedir. Bireylerin sosyalleşmesinde okulun rolü, çocuklara erişim kolaylığı, deneyimli öğretmenlerin varlığı, daha ekonomik olması, değerlendirme sisteminin bulunmasından dolayı okullar yaşam becerileri eğitimi için en uygun ortamlardır. Okul programları aracılığı ile verilen yaşam becerisi temelli eğitim programları, çocukların kendilerini korumalarına, sağlıklı olmalarına ve olumlu sosyal ilişkiler geliştirebilmelerini sağlamaktadır. Yaşam becerileri eğitimi konusundaki ilk ve en önemli ihtiyaç, okullarda bu tür eğitimlerin uygulanmasına ihtiyaç olduğuna yönelik farkındalık oluşturulmasıdır. Yaşam becerileri eğitiminin bileşenlerinin mevcut müfredatla bütünleştirilmesi, çocukların tüm gelişim alanlarını destekleyebilmesi için bir izleme ve değerlendirme sistemine sahip olması ve eğitim programının uygulayabilmesi için uygun eğitim ortamlarının bulunması gerekmektedir. Yaşam becerileri eğitiminin her yaş grubunda akademik becerilerin gelişiminde, sosyal uyumda pro-sosyal davranışların gelişiminde vb. etkili olduğu araştırmalarla ortaya konmuştur.

SAĞLIK

Sağlık; “Yalnızca hasta veya sakat olmamak değil, beden, ruhen ve sosyal yönlerden tam bir iyilik hâli” olarak tanımlanır. Başka bir ifadeyle sağlık, insan vücudunda herhangi bir hastalık yapıcı faktörün bulunmaması, vücudun iyi olması şeklinde açıklanabilir.

Çocuk Sağlığının Önemi Çocuğun

gelişimsel özellikler bakımından yetişkin desteğine ihtiyaç duyması, sağlık açısından öncelikle ele alınmasını gerektirmektedir. Bununla birlikte erken yıllar birçok nedenden dolayı hastalıkların ortaya çıkması açısından önemli görülmektedir. Çocuklara dönük hizmetler yürüten meslek elemanları, gün boyu çocuklarla birlikte olmaktadır. Bu süreçte çocukları yakından izleyip gözlemleyebilmekte, sağlık ile ilgili ortaya çıkabilecek sorunları erkenden fark ederek gerekli kişi ve kurumlarla iletişime geçebilmektedir. Çocukların toplu olarak bulunduğu ortamlardaki tehditleri fırsata dönüştürme noktasında meslek elemanları önemli bir yere sahiptir.

Hastalık

Hastalık, doku ve hücrelerde normal dışı değişikliklerdir. Kendisi tek başına hastalık olmayan, hastalık durumunda bir ya da birkaçı görülen şikâyetler (belirtiler) olduğunda, bu durum insanı rahatsız ettiğinde hastalık oluşur. Hastalığa neden olan etmenler, kalıtım ile ilgili nedenler ve çevresel nedenler olarak ikiye ayrılır. İnsanların anne babalarından genler yolu ile aldığı özelliklere kalıtım denir.

Kromozomları oluşturan genler ise organizmanın bütün özelliklerinin ve yapısının ortaya çıkmasını düzenler. İnsanın çevresi ile bir bütün olması, çevredeki olumsuzluklardan, kirlilikten, hastalık yapıcı etmenlerden kısaca çevre koşullarının iyiliği ya da kötülüğünden etkilenmesine neden olmaktadır.

Çocuklarda Sık Görülen Şikâyetler

Çocuklarda ateş, aşırı ağlama, kusma, ishal (diyare), kabızlık, kulak ağrıları, öksürük, pişik, iştahsızlık, havale, ağrılar, pamukçuk ve ağız yaraları, gaz sancıları ve karın ağrıları sık görülen şikâyetlerdendir.

Ateş

Ateş, vücut ısısının yükselmesidir. Sağlıklı bir insanın vücut ısısı 36,1 oC ile 37,8 oC arasında değişmekte olup, ortalama 37 oC olmaktadır. Vücut bu aralığı, metabolizma tarafından üretilen ısının çevreye kaybedilen ısı ile dengelenmesiyle korumaktadır. Ateş durumunda ılık duş aldırılmalı, doktora götürüp ateşin neden kaynaklandığı araştırılmalıdır.

Aşırı ağlama

Çocuklar fiziksel ve ruhsal olarak sıkıntı yaşadıklarında ağlarlar. Bebekler, altı ısladığında, karnı aç olduğunda, susadığında ya da gergin olduğunda ağlar. Bunlarla birlikte bebekler ve çocuklar kulak iltihabı, mide ve bağırsak gazı olduğunda, sevmediği bir şey yediğinde, yeterli süt alamadığında, fiziksel olarak rahatlamak istediğinde, ilgi ve sevgiye ihtiyacı olduğunda da ağlama davranışını gösterir.

Kusma

Mide bulantısı, kusmak üzere olma hissidir. Kusma, sindirilmemiş yiyeceklerin mideden ağız yoluyla atılmasıdır. Kusma, farklı veya bozuk bir yemek yenmesi, ilaç alma durumu sonrası, art arda veya 48 saat veya daha uzun süre devam etmesi durumu ile yoğun baş dönmesi ardından gerçekleşiyorsa hemen bir doktora başvurulmalıdır. Ayrıca kusmaya ishal ve ateş eşlik ediyorsa, çocuğun ağzı ve dili çok kuru ise, idrarı azalmışsa, çok hızlı kalp atışı ve nefes alma durumu varsa, ağladığı halde gözyaşı yoksa, cildi soğuk ve soluksa acil olarak en yakın sağlık kuruluşuna başvurulmalıdır. Çocuklarla çalışırken kusmanın nedenini saptamak oldukça önemlidir.

İshal

İshal (diyare), dışkı maddesinin yüzde 60 ila 85'ini oluşturan aşırı sudan kaynaklı olan dışkı ağırlığındaki artıştır. Alışılmış sayıdan (üçten) ve normal kıvamdan farklı dışkılama durumunda çocuğun vücudunda su ve tuz kaybı olmaktadır. İshal durumu olduğunda çocuğun bol su içmesi sağlanmalıdır.

Kabızlık

Normal bağırsak hareketleri, kişiden kişiye değişkenlik gösterse de, genellikle üç günde bir bağırsak hareketi olmayan bir yetişkin veya dört günde bir bağırsak hareketi olmayan bir çocuğun kabız olduğu kabul edilebilir.

Kulak ağrıları

Bebeklerde ve çocuklarda sık sık kulak ağrısı olabilir. Kulak ağrılarının nedenleri arasında rüzgarda kalma, soğuk havada iyi korunamama örnek verilebilir. Kulak ağrıları enfeksiyonlardan da olabilir.

Öksürük

Öksürük, akciğerlerden kuvvetli bir havanın çıkmasıdır. Bir savunma mekanizması olup solunum sistemi hastalıklarında görülen bir belirtidir. Öksürük, tahriş edici maddeleri ve salgıları temizleyerek solunum sistemini korur. Boğmaca, kızamık, grip, verem, bronşit, zatürre gibi hastalıkların belirtisi olabilir.

Pişik

Bir durumun veya rahatsızlığın belirtisi olan bir grup lekeye veya kırmızı iltihaplı cilde pişik denilmektedir. Çocuklarda ise sıklıkla idrar ve dışkının tene temas ettiği hassas deri bölgesinde görülmektedir. Pişik önceleri kabartılı bir kızarıklık şeklinde ortaya çıkmakta, ilerlerse derinin yer yer soyulup iltihaplanmasına neden olabilmektedir.

İştahsızlık

Çocuğun alması gereken besin miktarının çok az olması iştahsızlık olarak adlandırılır. İştahsızlık çocuğun gelişimini engellediğinde ve sağlıklı bir görünüme neden olduğunda mutlaka nedeni araştırılmalıdır. Havale Havale, vücut kaslarının ani ve şiddetli olarak kasılması sonucu oluşan durumdur. Şikâyetler arasında en acil ve korkutucu olan havaleler olmaktadır. Doğum travmaları, metabolik bozukluklar, sinir sistemi hastalıkları, ateş, havale sebepleri arasında bulunmaktadır.

Ağrılar

Ağrı, beyindeki vücuttaki sinirler tarafından iletilen hoş olmayan bir duygudur. Çocuklarda çoğunlukla düşme ve çarpma sonucu oluşan kol ve bacak ağrıları, kırık ve şişlik olmazsa, normal kabul edilmektedir. Ancak kol ve bacaklardaki uzun kemik ağrıları, büyüme ağrıları da olabilmekte, kırık ve ezilmenin yanında genel viral enfeksiyonlar ve ateşli hastalıkların belirtisi de olabilmektedir. Çocuklarda görülen eklem ağrısı büyüme ağrısı ile karıştırılmamalı, doktora başvurulmalıdır. Altı aydan küçük çocuklarda çocuklar ağrıya tüm bedenleri ile tepki verdikleri için ağrının nedenini anlamak çok zordur. Altıncı aydan sonra ise çocuklar ağrıya bölgesel olarak tepki vermektedir. Ağrı çocuk ve ailesinin kaygı durumunun artmasına neden olmaktadır.

Pamukçuk ve ağız yaraları

Yeni doğanda ve süt çocukluğu döneminde bulunan çocuklarda dil, yanakların içi ve damakta görülen bir mantar hastalığı olan pamukçukta ağız içinin her iki tarafında beyaz plak gibi lekeler oluşmaktadır. Pamukçukta lekeler, toplu iğne başı büyüklüğünde ve süt pıhtısı görünümündedir. Ağız yaraları ise çocuklarda dilde, diş etlerinde ve ağız kenarlarında olabilmektedir. Ağız yarası olduğu zaman ağız içi kırmızı görünümlü, şiş ve ağrılıdır.

Gaz sancıları ve karın ağrıları

Bebeklerde gaz, emme sırasında yutulan hava ile oluşmaktadır. Gazı çıkartılmayan bebeklerin karnı şişkindir. Ağlarken yüzleri kızarır, elleri içe kıvrılmış şekilde ve bacaklarını karnına doğru çekip yüksek sesle bağırmaktadır. Bu durum üç-beş dakikadan iki-üç saate kadar uzayabilmekte ve bebek üç aylık olduktan sonra kaybolmaktadır. Daha büyük çocuklarda ise üşütme ve bazı yiyeceklerden oluşmaktadır. Genel olarak çocukların sağlıklarının korunması ve hastalanmalarının önlenmesi için önlem alınması önemlidir. Ayrıca çocuk hastalandığında ilerlemesini durdurmaya yönelik müdahalelerde bulunmak ve hastalık oluştuğunda sonuçlarını azaltmaya yönelik tedbirler alınmalıdır.

BAKIM

Çocukların gelişimlerinin desteklenmesi için gelişiminin önündeki tüm engellerin ortadan kaldırılması ve ihtiyaçlarının karşılanması gerekmektedir. Çocuğun kendi kendine ihtiyaçlarını karşılayabilmesi için belli bir zamanın geçmesi gerekir. Bu noktada doğru bakım uygulamaları ön plana çıkmaktadır. Bebekler yaşaması için yetişkinlere bağımlıdır. Bu nedenle bebek bakımı çok önemlidir. İhtiyaçlarının bilinmesi, onları tanıma ve sağlıklı büyümeleri açısından önemli olup, temel ihtiyaçları zamanında ve eksiksiz karşılanmalıdır. Temel ihtiyaçlardan biri olan beslenmede anne sütü, bebek için en önemli besindir. Çocuğa beslenme alışkanlığı kazandırılmasında, çocukta yeme arzusunu uyandırmak gerekmektedir. Beslenmenin yanında uyku da yeni doğan, bebekler ve çocuklar için çok önemlidir. Bebeklik döneminde vücut ısısı tam olarak ayarlanamadığı için hava akımı bebekleri olumsuz olarak etkilemektedir. Bebeğin bulunduğu odanın ısısı 22-26 OC olmalı, her gün havalandırılmalıdır. Çocuklarda tuvalet alışkanlığının kazandırılmasında yaş, gelişimsel özellikler ve olgunlaşma önemli olduğundan çocuğun ve çocukla ilgilenen yetişkinin tuvalet eğitimi için hazır olup olmadığına dikkat edilmelidir. Tuvalet eğitiminde zamanlama, model olma, çocuğun klozete ve lavaboya erişimi için tabure koyma gibi çevresel hazırlık ve yine rutin oluşturma önemli görülmektedir.

GÜVENLİK

Güvenlik kavramı çocukların veya yetişkinlerin tehdit olarak hissettiği ve bu yöndeki ihtiyaçlarına göre şekillenmektedir. Çocuğun, bulunduğu her ortamda kendisini güvende hissetmesi beklenmektedir. Çocuğun kendisini güvende hissetmediği bir ortamda gelişiminin desteklenmesi mümkün olamaz.

Kazalar

Çocuklarda güvenlik konusunda kazalar, dikkat edilmesi gereken temel unsurlardan biridir. Çocukların

gelişim özelliklerinin bilinmesi, gelişim özelliklerine ve bireysel farklılıklarına göre yaşayabilecekleri tehlikeler ve kazalara karşı gerekli önlemlerin alınması ve bu durumların ne olduğu, bu gibi durumlarda ilk uygulamalar, acil yardım için aranması gereken telefon numaralarının ve ilkyardımın bilinmesi hayati önem taşır. Düşmeler, burkulmalar, kırık-çıkık, kesikler, kanamalar, yanıklar, elektrik çarpmaları, zehirlenmeler, boğulmalar, böcek sokmaları çocuklarda sık görülen kaza durumlarından. Çocukların güvenliğinin sağlanmasında kazaların önlenmesi için öncelikle uygun bir çevre oluşturulmalıdır. Bu konu çocukla birlikte olan yetişkinlerin bir takım uygulamalarını kapsamaktadır. Eşyalar; ev, okul veya yatakhane balkon ve pencerelerinden uzak tutulmalı, pencerelere emniyet koruyucusu takılmalı, pencereler en fazla 10 cm açılacak şekilde ayarlanmalıdır. Bebek sandalyelerinde emniyet kemeri kullanılmalı, banyo ve mutfak zemini gibi yerlere damlayan sıvılar hemen temizlenmelidir. Sınıfta veya evde bulunan halı ve koltuk kıvrımları sabitlenmeli, yerde bulunan oyuncak ve eşyalar toplanmalıdır. Bıçak, makas gibi kesici aletler kapalı yerde saklanmalı, kırılan oyuncaklar düzenli olarak kontrol edilmelidir. Çocukların bulunduğu ortamlarda elektrikli aletlerin kontrollü kullanımı sağlanmalıdır. Çocuğa içmesi için verilen bardağın sıcaklığı kontrol edilmelidir. Yanık tehlikesi olabilecek eşyaların kullanımı çocuğa yaş ve gelişim düzeyine uygun olarak anlatılmalı, musluk suyunun sıcaklığı ayarlanmalıdır. Açık alanlarda yapılan etkinliklerde güneş yanıklarından korunmak için şapka ve krem kullanılmalıdır. Okul, sınıf ve yatakhanelerde bulunan duman algılayıcılarının bakımının düzenli olarak yaptırılması gerekmektedir. Çalışılan kurumda yangın söndürücünün yeri ve nasıl kullanılacağı bilinmeli, çocuklarla birlikte yangından kaçış planı hazırlanmalı ve düzenli olarak tatbikatı yapılmalıdır.

Okul Güvenliği

Her bir çocuğun, bulunduğu ev, kurum veya okulun her bir yerinde kendisini evinde olduğu gibi güvende hissetmesi gerekir. Çocuğun yüksek yararına öncelik tanıma ve çocukların en ileri düzeyde gelişimini sağlama yükümlülüğü, öğrenme ortamlarının kabul edici, sağlıklı, güvenli ve koruyucu olmasını öngörür. Bu anlamda çocuklar için güvenlik; çocuğun, ailesinin, çocukla birlikte çalışan tüm personelin kendilerini fiziksel, psikolojik ve duygusal olarak güvende hissetmelerini ifade etmektedir. Güvenlik konusunda, okul güvenliğinin sağlanmasında yetişkinlere büyük görevler düşmektedir. Görev yapılan kurumun çocuk güvenliği ile ilgili kurallarına uyulmalıdır. İşlerliğini yitirmiş kuralların revize edilmesi yönünde ise çalışmalar yapılmalıdır. Çocuklara kişisel bilgilerini paylaşmamaları, acil durumlarda hangi yetişkinlerden yardım istemesi gerektiği konusunda rehber olunmalıdır. Son yıllarda internet güvenliği ve çevrim içi ortamlardaki riskler çocuklar için tehlike oluşturabilmektedir. Çocukların çevrim içi etkinliklerden olumsuz bir şekilde etkilenmesini önlemek için gerekli düzenlemelerin ve bilinçlendirme çalışmalarının yapılması, doğru model olunması gerekmektedir. Güvenli bir okul, çocuklara oyun, dinlenme ve eğlenme için güvenli ve uyarıcı fırsatlar da sunmalıdır. Oyun alanları hareket, eğlenme ve dinlenme ihtiyacını güven içinde karşılayacak şekilde tasarlanmalıdır. Çocuğun bulunduğu kuruma geliş gidişleri doğru planlanmalı, koruyucu önlemler içermelidir. Okul çıkışlarında çocukların yola çıkmasını engelleyecek bariyerler olmalı, karşıdan karşıya geçme noktasında kurum ve polis işbirliği yapılmalıdır. Çocuğun erken yıllarda geçirdiği yaşantıların niteliği ve temel ihtiyaçlarının karşılanması, onun bütün gelişim alanlarında etkili olmakta, temel ihtiyaçları zamanında karşılanan, doğru bakım uygulamalarına sahip olmuş ve güvenlikleri sağlanmış çocukların sağlıklı bireyler olarak toplumda yerlerini alırken gelişimleri de desteklenmektedir.

RİSK ALTINDAKİ ÇOCUKLAR

Her çocuk risk altındadır. Çocuklar gereksinimlerini bilme karşılama, yetenek ve yeterliklerini fark etme ve kullanma, dışarıdan gelebilecek tehlikelerin farkına varma, olayları fark etme ve kavrama, kazalardan korunma, karşılaştığı sorunlarla baş edebilme, karar verme, sorumluluk alma, paylaşma, yardımlaşma, toplumda nasıl davranacağını bilme, çok yönlü düşünme gibi becerileri yerine getirmede güçlük çekmektedirler. Özellikle bazı çocuklar vardır ki belirtilen bu beceriler yönünden daha dezavantajlı grupta bulduklarından risk altındaki çocuklar olarak tanımlanmaktadır. Risk altındaki çocukların zor şartlarda yaşadıkları, okul başarısının düşük olduğu, sık devamsızlık yaptıkları, okul içinde disiplin olaylarına karıştıkları, davranış bozukluklarının bulunduğu, dikkat eksikliği yaşadıkları, zor bir mizaca sahip oldukları, çok erken dönemlerde örgün eğitim sisteminin dışına çıktıkları, aile - okul - çocuk iş birliğinin gerçekleştirilemediği, tutarsız ana-baba otoritesine maruz kaldıkları, denetim eksikliği yaşadıkları, aile içi sorunlarının olduğu, ekonomik yoksunluklar içinde oldukları ve olumlu akran grupları tarafından reddedildikleri belirtilmektedir. Risk altındaki çocuklar, ihmal ve istismar edilen çocuklar, suça sürüklenen çocuklar, çalışan çocuklar, korunmaya muhtaç çocuklar, engelli çocuklar ve göçmen çocuklar olarak gruplandırılabilir.

İhmal ve İstismar Edilen Çocuklar

İhmal ve istismar, cinsel istismar, duygusal istismar ve ihmal olmak üzere dört grupta ele alınır. Fiziksel istismar, zarar verme potansiyeline sahip ya da fiziksel zarar veren biri tarafından çocuğa yöneltilen eylemlerdir.

Cinsel istismar, cinsel tatmin için çocuğun kullanıldığı eylemlerdir.

Duygusal istismar, bakıcının uygun ve destekleyici bir ortam sağlayamamasını ve çocuğun duygusal sağlığı ve gelişimi üzerinde olumsuz etkisi olan davranışları içerir. Bu tür davranışlar arasında çocuğun hareketlerinin kısıtlanması, inkar edilmesi, alay edilmesi, tehditler ve korkutulması, ayrımcılık, reddedilme ve diğer fiziksel olmayan düşmanca muamele biçimleri yer almaktadır. İhmal, bir ebeveynin, bunu yapabilecek konumda olduğu durumlarda sağlık, eğitim, duygusal gelişim, beslenme, barınma ve güvenli yaşam koşulları alanlarında çocuğun gelişimini sağlayamamasıdır. İhmal ve istismar davranışları çocukların bağlanma sorunu, anksiyete bozuklukları, duygu durum bozuklukları, yıkıcı davranış bozuklukları, kötü akran ilişkileri, akademik başarısızlık, büyümede duraklama ve gelişimsel gecikme gibi pek çok olumsuz durumu ortaya çıkarabilir. Ergen ve erişkinlerde ise, alkol ve madde bağımlılığı, kişilik bozuklukları, ilişki sorunları, istihdam sorunları ile kalp hastalığını ve kanseri kapsayan kronik hastalıklara neden olabilir.

Suçta Sürüklenen Çocuklar

Suçta sürüklenen çocuklar incelendiğinde, sayının gün geçtikçe arttığı ve bu artışta toplumsal, psikolojik ve biyolojik birçok faktörün etkili olduğu görülmektedir. Suçta sürüklenen çocukların aile yaşamlarıyla ilgili olarak evin çok kalabalık olması, aşırı baskı, kıskançlık, ihmal ya da ebeveynlerden birinin aşırı hâkimiyeti, işsizlik, ekonomik baskılar, annenin çalışması, ebeveynlerin eğitim seviyesinin düşük olması, ailenin diğer üyelerinin suçlu ya da alkolik olması, boşanma-ölüm veya terk nedeni ile ebeveynlerden biri veya ikisinin yokluğu, fiziksel engel veya ihmal ya da hastalık nedeniyle ebeveynin kontrolünün eksikliği olduğu; bu çocuklarda düşmanca, meydan okuyan, sinirli, şüpheli, inatçı, cesur, sıra dışı, güçle bastırılmış öfke-heyecan hisleri, düşük kendine saygı, kişilik bozuklukları, başkaları ile empati oluşturmada yetersizlik, sınırlanmış kontrolsüz dürtüler, düşük eşikli üzümlük halleri, sözlü iletişimde zorlanma ve özellikle ciddi suçlarda sınırsız güce sahip oldukları duyguları olduğu; suça sürüklenmemiş çocuklara göre beyin yapılarında farklılıklar olduğu, vücutlarında hormonal değişikliklerin olduğu, alkol kullanımı, madde bağımlılığı, minimal beyinsel fonksiyon bozukluğu ve küçük çaplı nörolojik hasarlar ya da öğrenme güçlüğü, kronik hastalıklar, beslenme yetersizliği ve zeka geriliğinin suça yönelmede etkili olduğu vurgulanmaktadır.

Çalışan Çocuklar

Çalışan çocuklar, 15 yaşın altında hayatını kazanmak aile bütçesine katkıda bulunmak amacıyla çalışma hayatına atılan çocuklara denilmektedir. Çalışan çocukların, kendilerini ailenin bir parçası olarak gördüğünden ailenin hayatta kalması gerektiği durumlarda hem aile gelirine katkıda bulunmak için çalışmakta hem de ev işlerine yardımcı olarak çalıştıkları ya da çalışmaya zorlandıkları, çalışmaya mecbur kalmasalar dahi kendilerini gerçekleştirme amacıyla çalıştıkları, ailenin ekonomik yoksunluğu nedeniyle çalıştıkları ve okulun faydalı olmayacağını düşünen eğitimsiz ebeveynlerin

çalışmaya önem vermelerinden çalışmaya itildikleri söylenebilir. Korunmaya Muhtaç Çocuklar Korunmaya muhtaç çocuklar, beden, ruh ve ahlâk gelişimleri veya kişisel güvenlikleri tehlikede olup; ana veya babasız, ana ve babasız, ana veya babası veya her ikisi de belli olmayan; ana veya babası veya her ikisi tarafından terk edilen; ana veya babası tarafından ihmal edilip fuhuş, dilencilik, alkollü içkileri veya uyuşturucu maddeleri kullanma gibi her türlü sosyal tehlikelere ve kötü alışkanlıklara karşı savunmasız ve başıboşluğa sürüklenen çocuk olarak tanımlanmaktadır. Korunma kararı alınan çocukların, öz aile, koruyucu aile ve evlat edindirme yöntemleriyle aile ortamı içinde ya da çocuk yuvaları, yetiştirme yurtları, sevgi evleri ve çocuk evleriyle kurum bakımı altında bakımları sağlanmaktadır. Öz aile yanında bakım, çocukların ailelerine aynı ve nakdi yardım yapılarak ailesi yanında bakılması durumudur. Bu hizmetten, ailesi veya yakın akrabaları olan ancak, belli bir süre korunması gereken çocuklar yararlanmaktadır. Koruyucu aile bakımı, aileye benzeyen bir çevre oluşturmak amacıyla kendi biyolojik ana-babalarıyla aynı evde kalamayan çocukların kendi evleri dışında tam günlük aile bakımındır. Evlat edindirme, biyolojik ebeveynleri kendileri için bakım sağlayamayan ya da sağlayamayacak olan çocukların karşı karşıya kaldığı sorunlar için oldukça başarılı bir toplumsal çözümdür. Evlat edindirmeden, genellikle ailesi olmayan ya da aile yanında yaşama imkanı olmayan çocuklar yararlandırılır. Evlat edindirmede evlat edinen ile çocuk arasında yapay bir soy bağı kurulur ve çocuğun velayeti evlat edinene geçer. Kurum bakımı ise, çocuk yuvası, yetiştirme yurtları, çocuk evleri, sevgi evleri (çocuk evleri sitesi) olarak gruplandırılabilir. Çocuk yuvası 0-12 yaş grubundaki çocukların bakımının sağlandığı kurumlarken, yetiştirme yurtları 13-18 yaş arasındaki çocuklara bakım verilen kurumlardır. Çocuk yuvası ve yetiştirme yurtları, birçok çocuğun birlikte kalması, birebir ilgilenme olanağının bulunmaması, ev ortamına benzer yapılar olmaması, çocukların farklı yaş grubunda bulunan çocuklarla bir arada bulunmak zorunda olması gibi nedenlerden dolayı terk edilmeye yüz tutmuş ve yerini çocukların gelişimi açısından daha uygun olan çocuk evleri ve çocuk evleri sitesine bırakmıştır. Çocuk evleri, her ilin sosyo-kültürel ve fiziksel yapısı, çocuk yetiştirmeye uygun bölgelerinde, tercihen il merkezinde, okullara ve hastanelere yakın apartman dairesi veya müstakil evlerde 0-18 yaş grubunda beş-sekiz çocuğun yaşadığı bir kurum bakım modelidir. Çocuk evleri sitesi (sevgi evi), aile ortamına benzer yapılar ve ilişki sistemi içerisinde çocukların yetiştirilebileceği küçük müstakil binalardan oluşturulan site içerisinde hizmetin verildiği kurum bakımı modelidir Çocuk evleri sitesi çocuk yuvalarına benzer kuruluşlardır. Ancak çocuk yuvaları büyük binalar içinde çocuklara bakım hizmeti verirken bu site aynı yerde bulunan birden fazla küçük binadan oluşturulmuştur.

Göçmen Çocuklar

Göçmen çocuklar, ailelerinin göç öncesi, göç sırası ve sonrası eğitim, sağlık, barınma, istihdam, kültürler arası uyumsuzluk ve güvenlik gibi baş etmek zorunda oldukları sorunlar nedeniyle eğitim, sağlık, sosyal ve kültürel ve uyum sorunları yaşamaktadır. Göçmen çocukların okuldaki aidiyet duygularının düşük olması, göçmen ailelerin ekonomik yetersizliklerinden dolayı çocuğun ihtiyaçlarını karşılayamaması ve çocuğu çalışmaya itmesi, ailelerin eğitim düzeylerinin düşük olması, dil sorunları, ebeveyn ve öğretmenlerin beklentilerinin düşük olması, yetersiz toplum desteği, yetkilerinin göçmen çocukların eğitim ihtiyaçlarını karşılayamaması, çocukların düşük performans gösteren okullarda eğitim almak zorunda kalmaları, göçmen çocukların kültürüne uygun müfredatların oluşturulmaması gibi nedenler onların eğitim sorunları yaşamalarına; travmatik sorunlarla göç sürecine katılmaları ve göçmen yaşantısı sürmeleri, ruhsal problemler, beslenme sorunları, evde yeterli fiziksel aktivite bulunmamasından dolayı obezite, bulaşıcı hastalıklara yakalanma, zorla evlendirme ve cinsel şiddete maruz kalmaktan dolayı çeşitli rahatsızlıklar, doğum komplikasyonları nedeniyle ölüm ve engelli olma gibi sağlık sorunlarıyla karşılaşmalarına; yoksulluk, etnik-ideolojik-dinsel baskılar nedeniyle yaşadıkları ayrımcılıklar, onların bilmedikleri bir ortamda kendilerini yalnız hissetmelerine, sosyal ve kültürel faaliyetlere katılamamalarına, toplumdan uzaklaşmalarına; göç edilen toplumun yaşantılarına uyumayan yaşam tarzlarına sahip olunması, dil sorunları, ayrımcılık, yerli toplumla bütünleştirici çalışmaların olmaması, göçmen çocukların yaşadıkları çevrede uyum sorunları yaşamalarına neden olmaktadır.

Risk Altındaki Çocukların Gelişimlerini Destekleme

Günümüzde aile yapılarındaki değişiklikler, sosyal medyanın yaygın şekilde kullanılması, toplumsal değerlerin kaybedilmesi, gelir dağılımındaki dengesizlikler, boşanma sayısındaki artışlar, hızlı kentleşme, alt yapı sorunları, her iki ebeveynin çalışma hayatında yer alması, göç, hukuki mevzuat eksiklikleri, siyasi çatışmalar ve ekonomik sorunlar çocukların temel gereksinimlerinin karşılanmasını, korunmasını ve gelişimlerinin desteklenmesini riske sokmaktadır. Bu çocukların desteklenmesinde birçok sosyal yapıya sorumluluk düşmektedir. Yapılacak çalışmaların iş birliği içinde gerçekleşmesi çocukların riskli yaşamının ortadan kaldırılmasını kolaylaştırır. Risk altındaki çocuklara yönelik uygulamalar çocukların korunması sağlandığı gibi, hem ailelere yönelik destek hizmetler sağlanmış olacak hem de diğer çocukların risk altına girmesi önenebilecektir.

ÖZEL EĞİTİM İLE İLGİLİ KAVRAMLAR

Özel gereksinimli çocukları anlayabilmek ve destekleyebilmek için özel eğitimle ilgili bazı tanımların bilinmesi önemlidir. Genel olarak bu kavramlar; zedelenme- sapma, yetersizlik, özür-engel, özel eğitime ihtiyacı olan birey, kaynaştırma/bütünleştirme, rehabilitasyon olarak ele alınabilir. Zedelenme-sapma; Bireyin çeşitli nedenlerle psikolojik, fizyolojik, anatomik özelliklerinde geçici ya da kalıcı bir kayıp ya da işleyiş bozukluğu nedeniyle organların işlemlerini ve görevlerini yapmakta sorun yaşamasıdır. Yetersizlik, vücudun belirli bölümünde ya da organında meydana gelen kayıp olarak belirtirken başka bir tanımla yetersizlik; bireyin zedelenme ya da sapma sonucu bir takım sorunlar yaşaması olarak ifade edilebilir. Özür/engel; bireyin yetersizliği, yaş, cinsiyet, sosyal ve kültürel faktörlere bağlı olarak rollerini yerine getirememesi nedeniyle ortaya çıkar. Özel gereksinimli birey; bireysel ve gelişim özellikleri ile eğitim yeterlilikleri açısından akranlarından önemli ölçüde farklılık gösteren birey olarak tanımlanmaktadır. Özel eğitim ise; bireysel ve gelişim özellikleri ile eğitim yeterlilikleri açısından akranlarından önemli ölçüde farklılık gösteren bireylerin ihtiyaçlarını karşılamak üzere geliştirilmiş eğitim programları, özel olarak yetiştirilmiş personel ile uygun ortamlarda sürdürülen eğitim olarak tanımlanmaktadır. Özel eğitim ihtiyacı olan bireylerin her tür ve kademedeki diğer bireylerle karşılıklı etkileşim içinde bulunmaları ve eğitim amaçlarını en üst düzeyde gerçekleştirmelerini sağlamak amacıyla bu bireylere destek eğitim hizmetleri de sunularak akranlarıyla birlikte tam zamanlı ya da özel eğitim sınıflarında yarı zamanlı olarak verilen eğitim de kaynaştırma/bütünleştirme yoluyla eğitim uygulamaları olarak tanımlanır. Rehabilitasyon; Bireyin çeşitli nedenlerle oluşan kalıcı ya da geçici yetersizliklerinin ve iş ile günlük yaşantısındaki kayıplarının belirlenmesi, bununla birlikte psikolojik, sosyal ve mesleki açıdan da destekleyerek günlük yaşamdan bağımsız olmasını ve sosyal rollerini yerine getirmesini sağlayarak eğitimi de içine alan yaşam boyu devam eden yaklaşımlar bütünü olarak ifade edilebilir.

ÖZEL EĞİTİMİN AMAÇLARI

Türk Milli Eğitimin genel amaç ve ilkeleri doğrultusunda özel eğitimin amaçları; özel eğitime ihtiyacı olan bireylerin; eğitim ihtiyaçları, yeterlilikleri, ilgi ve yetenekleri doğrultusunda kapasitelerini en üst düzeyde kullanmaları, üst öğrenime, meslek hayatına ve toplumsal yaşama hazırlanmalarını sağlamaktır.

ÖZEL EĞİTİMİN TEMEL İLKELERİ

Özel eğitimin ilkeleri aşağıda sıralanmıştır:

- Bireysel farklılıkları, gelişim özellikleri ve eğitim ihtiyaçları dikkate alınarak eğitim hizmeti sunulması,
- Özel eğitim ihtiyacı olan bireylerin ilgi, istek, yeterlilik ve yetenekleri doğrultusunda özel eğitim hizmetlerinden yararlandırılması,
- Özel eğitim hizmetlerine erken dönemde başlanması,
- Özel eğitim hizmetlerinin özel eğitim ihtiyacı olan bireyleri sosyal ve fiziksel çevrelerinden mümkün olduğu kadar ayırmadan, toplumla etkileşim ve karşılıklı uyum sağlama sürecini kapsayacak şekilde planlanıp yürütülmesi,
- Özel eğitim ihtiyacı olan bireylerin eğitsel performansları doğrultusunda amaç, içerik ve öğretim süreçlerinde uyarlamalar yapılarak diğer bireylerle birlikte eğitim görmelerine öncelik verilmesi,
- Özel eğitim ihtiyacı olan bireylerin her tür ve kademedeki eğitimlerini sürdürebilmeleri için kurum ve kuruluşlarla işbirliği yapılması,
- Özel eğitim ihtiyacı olan bireyler için bireyselleştirilmiş eğitim planı geliştirilmesi ve uygulanması,
- Ailelerin, özel eğitim sürecinin her aşamasına aktif katılmalarının sağlanması,
- Özel eğitim politikalarının geliştirilmesinde üniversitelerin ilgili bölümleri ve özel eğitim ihtiyacı olan bireylere yönelik faaliyette bulunan sivil toplum kuruluşları ile iş birliği içinde çalışılması olarak belirtilmiştir.

ÖZEL EĞİTİMİN TARİHÇESİ

Özel gereksinimli bireyler eski yıllarda toplum dışına itilmiş bireyler olmalarına rağmen zaman içerisinde ihtiyaçlarına uygun eğitim alarak toplumsal kabulle birlikte bugün toplumda yer edinmişlerdir.

Türkiye’de Özel Eğitimin Tarihçesi

Türkiye’de özel eğitim Osmanlı döneminde başlamış ve özel gereksinimli bireyler yaşlılar evinde

koruma altına alınarak becerilerine uygun işlerde çalıştırılmışlardır. Türkiye’de sistemli ilk özel eğitim çalışmaları 1889 yılında İstanbul’da Sultanahmet’te Grati Efendi tarafından İstanbul Ticaret Mektebinin bir bölümünde sağır okulumun açılması ile başlar. Özel Eğitim Hizmetlerinin Sağlık Bakanlığında Milli Eğitim Bakanlığına devredilmesi, özel eğitimin eğitim konusu olarak ele alınması açısından önemlidir. Bunun sonucunda özel gereksinimli bireylerin eğitim almasının gerekliliği hayata geçirilmiştir. Ankara’da Yeni Turan ve Hıdırlıktepe ilkokullarında zihinsel yetersizliği olan çocuklar için özel sınıflar açılmıştır. Bu iki özel sınıf, ülkemizde uygulanmakta olan “alt özel sınıf” uygulamasının temelini oluşturmaktadır. Önceleri Özel Eğitim alanında yapılan çalışmalar İlköğretim Genel Müdürlüğü bünyesinde bulunan ayrı bir şube müdürlüğü tarafından yürütülürken, 1980’li yıllarda bu alandaki çalışmaların yürütülebilmesi için “Özel Eğitim Genel Müdürlüğü” kurulmuştur. Bu müdürlük 1982 yılında Özel Eğitim Genel Müdürlüğü Daire Başkanlığına dönüştürülmüştür. 1983 yılında 2916 sayılı “Özel Eğitime Muhtaç Çocuklar’ Yasası ile özel gereksinimli bireyler için kapsamlı adım atılmıştır. Bu yasada “Özel gereksinimli çocukların normal akranları arasında eğitilmeleri” ve “Özel Eğitime erken başlamasının gereği” ilkelerine yer verilmiştir. Üniversitelerde Eğitim Fakültelerinin 2016-2017 eğitim ve öğretim yılında yeniden yapılandırılması kapsamında Yüksek Öğretim Kurulu (YÖK) tarafından üniversitelere zihinsel, işitme, görme ve üstün zekâlılar öğretmenliği olmak üzere dört farklı alanda verilen lisans programlarının ismi YÖK tarafından “Özel Eğitim Öğretmenliği” olarak belirlenmiştir. Eğitim Fakültelerinin yanı sıra çeşitli dernek ve vakıflarda özel eğitim alanına katkı sağlamaktadır.

Dünya’da Özel Eğitimin Tarihçesi

Hristiyanlık ve Müslümanlık gibi büyük dinlerin ortaya çıkması ile birlikte özel gereksinimli bireylere yapılan kötü davranışlar günah işleme veya sevap kazanma amacıyla yerini koruma ve merhamete bırakmıştır. Bu alandaki Jean MarcGespard Hard (1775-1838)’ın Fransa’nın Aveyron ormanlarında bulunan 12 yaşındaki zihinsel engelli bir kız çocuğunu eğitmeye başlaması özel eğitim alanındaki ilk bireysel çalışma olarak kabul edilmektedir. Özel gereksinimli çocukların örgün eğitimlerine 18. yüzyılda başlanmasına rağmen, üstün yetenekli çocuklara yapılan ilk çalışma 14. yüzyılda sadece Türklere görülmüştür. İngiltere, Fransa ve Almanya’da üstün yeteneklilerin değerlendirilmesine yönelik tedbirler 1918 yılından sonra alınmaya başlamış ve bu çocuklar için 1918 yılında Louisville kentinde özel bir sınıf açılmıştır. İlk kaynaştırma çalışmaları bilinçli bir entegrasyon anlayışına dayanarak yapılmamış devlet okulları içinde açılan özel sınıflar şeklinde olmuştur. 1960’lardan sonraki dönemde çok önemli gelişmeler yaşanmıştır. Kaynaştırmaya, 1970’li yıllardan itibaren birçok ülkenin kanununda yer verilmiştir. İtalya’da 1971 yılında, Norveç’te 1976 yılında, İngiltere’de 1974 yılında, Amerika’da ve Fransa’da 1975 yılında çıkarılan yasalarla özel gereksinimli çocukların akranları ile birlikte genel eğitim sınıflarında eğitim görmeleri resmen kabul görmüştür. Amerika’da engelli çocuk ve gençlere 1960 yılından sonra yasalarla yurttaşlık haklarının tanındığı ve eğitim kurumlarına çeşitli sorumluluk yüklendiği görülmektedir. Engelli bireylerinin yakınlarının gösterdiği çabalar yasaların çıkmasında ve toplumun engelli bireylere yönelik tutumların değişmesinde etkili olmuştur. Daha sonraki yıllarda çıkarılan yasalarla, engelli çocuk ve gençler ayrımcılıktan korunmaya çalışılmış ve eğitimde fırsat eşitliğini sağlamak için fonlar oluşturulmuştur.

ÖZEL GEREKSİNİMLİ OLMA NEDENLERİ

Özel gereksinimli olma nedenleri incelendiğinde; yapısal kalıtsal ve edinilmiş ya da oluş zamanına göre nedenler olmak üzere iki bölümde incelenebilir.

Yapısal - kalıtsal bozukluklar

Yapısal- kalıtsal nedenler içinde; Down sendromu, Frajil X ve Turner sendromu olmak üzere üç grupta ele alınabilir.

Edinilmiş ya da oluş zamanına göre nedenler

Edinilmiş ya da oluş zamanına göre nedenler; doğum öncesi, doğum anı ve doğum sonrası nedenler olmak üzere üç grupta incelenebilir.

ÖZEL GEREKSİNİMLİ ÇOCUKLARDA TANI ve DEĞERLENDİRME

Tanı (teşhis), bireyin engeline ad koyma, derecesini ve bireyin bundan etkilenme durumunu belirleme olarak tanımlanmaktadır. Tanının erken yapılması, erken müdahalelerin yapılmasını hızlandırır. Özel eğitimde tanı denilince doğal olarak akla ilk önce tıbbi tanı gelir. Ancak bu yeterli değildir. Eğitsel tanı çocukta var olan gizil güç düzeyini belirlediğinde bu tanıya da ihtiyaç bulunmaktadır.

Değerlendirme ise özel eğitim açısından daha kapsamlı bir işlem olarak görülmektedir. Bireyin hâlihazır durumunu ve tüm davranışlarını içeren özel eğitime gereksinimi olan bireylerin eğitiminde nelere dikkat edilmesi gerektiğini ortaya çıkaracak nitelikli bir tanımayı kapsamaktadır.

Değerlendirme formal-informal ölçme araçları ve teknikleri kullanılarak bireyin özelliklerine ilişkin karar verme işlemi olarak kabul edilmektedir. Değerlendirme tıbbi değerlendirme ve tanılama ile eğitsel değerlendirme ve tanılama olmak üzere ikiye ayrılmaktadır:

Tıbbi Değerlendirme ve Tanılama;

Bu tanılamada tıbbi verilerin ve psikometrik ölçümler esas alınır. Bu tür tanılamada yetersizlik saptanmakta, bireyde oluşan zedelenmenin yeri, derecesi, oluş zamanı, zedelenmeye yol açan nedenler,

sürekliği gibi özellikler belirlenmektedir. Tıbbi tanılamada, bireyde meydana gelen zedelenmenin nasıl bir gelişim göstereceği ve giderilebileceği konusu ayrıntılı bir şekilde incelenmekte ve yetersizliğin etkilenme derecesini en aza indiren tıbbi müdahaleler yapılmaktadır. Tıbbi değerlendirme ve tanılama psikolojik testlerden elde edilen veriler doğrultusunda teşhis konulmakta ve sınıflandırma yapılabilmektedir. Birlikte bu verilerle özel eğitime gereksinimi olan bireye uygun eğitim programları hazırlamak oldukça zor olmaktadır. Oysa tanılama ve değerlendirmenin sadece sınıflama yapmak ve yetersizliği belirlemek için değil, hazırlanacak çeşitli eğitim programlarının niteliğine ışık tutması için yapılması gerekmektedir. Ülkemizde tanılamadan hastaneler sorumlu olup, engelli bireylerin tanılanması hastanelerde ekip çalışması ile yapıldığı gibi yalnızca doktorlar tarafından da yapılabilmektedir.

Eğitsel değerlendirme ve tanılamada ise amaç,

bireyi etiketlemek, özel eğitim kurumlarına sevk etmek değil, bireyin eğitsel gereksinimlerini karşılayabilecek kararların alınabilmesini kolaylaştırmak, çocuğun neleri yapıp neleri yapamadığını belirlemektir. Böyle bir değerlendirme sonucunda birey, belirlenen gelişim alanına ve belirli disiplin alanlarındaki eğitsel özelliklerine ya da performans düzeyine göre bireysel veya grup eğitim programlarına yönlendirilmektedir. Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliğinde eğitsel değerlendirme ve tanılamanın ilkeleri; Eğitsel değerlendirme ve tanılamanın erken yaşta yapılması, Eğitsel değerlendirme ve tanılamanın, bireyin tüm gelişim alanlarındaki özellikleri ve akademik disiplin alanlarındaki yeterlilikleri ile eğitim ihtiyaçlarının birlikte değerlendirilerek yapılması, Eğitsel değerlendirme ve tanılamanın; fiziksel sosyal ve psikolojik bakımında birey için en uygun ortamda yapılması, Eğitsel değerlendirme ve tanılamanın, bireyin yetersizliğine göre birden fazla yöntem ve teknik ile uygun ölçme araçları kullanılarak yapılması, Eğitsel değerlendirme tanılamasının, bireyin eğitim ihtiyacı ve gelişimi dikkate alınarak gerektiğinde tekrarlanması, Eğitsel değerlendirme ve tanılamada bireyin öğrenme ortamları ile yeterli ve yetersiz olduğu yönlerin birlikte değerlendirilmesi, Eğitsel değerlendirme ve tanılama sürecinde veli, okul ve uzmanların iş birliği içinde çalışılması, Eğitsel değerlendirme tanılama sürecinde ailenin ve gerektiğinde bireyin görüşünün alınması, Eğitsel değerlendirme ve tanılama süreciyle ilgili olarak birey ile ailenin görüş ve onayları alınmadan hiçbir açıklama yapılamaması, Eğitsel değerlendirme ve tanılama sonuçları sadece yasal ve eğitimle ilgili kararlar almak için kullanılması şeklinde belirtilmiştir. Özel gereksinimli çocuklar, konuşma ve dil bozukluğu olan çocuklar, işitme engelli olan çocuklar, zihinsel engelli olan çocuklar, ortopedik engelli olan çocuklar, görme engelli olan çocuklar, öğrenme güçlüğü gösteren çocuklar, üstün zekâlı ve üstün yetenekli olan çocuklar ve uyum güçlüğü gösteren çocuklar şeklinde sınıflandırılabilir.

SAĞLIK

Sağlık, yalnızca sakatlık durumunun olmaması değil, sosyal, fiziksel ve ruhsal olarak tam bir iyilik hali olarak tanımlanır.

TÜRKİYE'DE SAĞLIK KURUMLARI

Türkiye'deki sağlık kurumları kamu hastaneleri genel müdürlüğüne bağlı devlet hastaneleri, eğitim ve araştırma hastaneleri, üniversite hastaneleri ve özel hastaneler; halk sağlığı genel müdürlüğüne bağlı il sağlık müdürlükleri, toplum sağlığı merkezleri ve sağlıklı hayat merkezleridir.

SAĞLIK KURUMLARINDA ÇOCUK

Çocuklar sadece hastalık durumunda değil, sağlıklı olduklarında da sağlık kurumlarına başvuru yapabilir. Çocuklar düzenli sağlık kontrollerini yaptırmak için sağlık kurumlarına getirilebileceği gibi akut veya kronik bir hastalık ortaya çıktığı için de getirilebilir.

SAĞLIK KURUMLARINDA ÇOCUK GELİŞİMİ UYGULAMALARI

Sağlık kurumlarında çocuk gelişimi uygulamaları poliklinik çalışmaları, yatan hasta servisi çalışmaları olmak üzere iki başlık altında incelenir. Poliklinik çalışmaları kapsamında çocuk gelişimi birimi ve diğer poliklinik çalışmaları; yatan hasta servisi çalışmaları kapsamında yatan hasta servislerinde ve oyun odasında yapılan çalışmaları kapsar.

Poliklinik Çalışmaları

Sağlık kurumlarında çocuk gelişimi uygulamaları poliklinik çalışmaları kapsamında yürütülebilir. Bu kapsamda yapılan çalışmalar; çocuk gelişimi biriminde yapılan poliklinik çalışmaları ve diğer polikliniklerde (gelişimsel pediatri, çocuk psikiyatri, çocuk nöroloji vd.) yapılan çalışmalardan oluşur.

Çocuk Gelişimi Birimi

Çocuk gelişimi biriminde 0-18 yaş arası çocuklarla çalışılmaktadır. Hastanenin ilgili birimlerine başvuran çocuğun, çocuk gelişimi birimine yönlendirilmesiyle çocuk gelişimi birimine kabulü yapılır. Çocuk sağlığı ve hastalıkları polikliniği başta olmak üzere ilgili polikliniklerden uzman hekimlerin yönlendirmesiyle çocuk gelişimi birimine başvuru yapılır. Çocuk gelişimi birimine başvuru nedenleri; gelişimsel değerlendirme, dil-konuşma gecikmesi, motor gelişim alanında gecikmeler, duygusal ve davranışsal problemler, kekemelik, alt ıslatma, kardeş kıskançlığı, okula hazırbuluşluğun değerlendirilmesi, okul korkusu, derslerde başarısızlık, akademik başarıda düşüş, ergen ve ebeveyn çatışmaları, dikkat problemleri, kayıplar, boşanma gibi şikâyetlerdir. Bu ve benzeri şikâyetlerle başvuru yapan çocuklarla ve ailelerle çocuk gelişimi biriminde ön görüşme ve çocuk odaklı aile danışmanlığı yapılır. Yapılan görüşme sonucunda başvuru nedenine ve durumuna göre çeşitli araçlar kullanılarak çocuğun gelişimi değerlendirilir.

Diğer Poliklinik Çalışmaları

Çocuk gelişimci hastanede çocuk gelişimi biriminde poliklinik hizmeti vermenin yanı sıra çocuklara hizmet eden diğer polikliniklerde de görev yapabilir. Bu poliklinikler; çocuk ergen ve ruh sağlığı hastalıkları, gelişimsel pediatri, çocuk nöroloji poliklinikleri gibi polikliniklerde uzman hekim, psikolog, sosyal çalışmacı gibi meslek elemanlarıyla ekip çalışması doğrultusunda çalışır.

Yatan Hasta Servisi Çalışmaları

Yatan hasta servisi kapsamında yapılacak çalışmalar yatak başı destek çalışmaları veya oyun odası çalışmaları şeklinde yürütülebilir. Bu çalışmalar bireysel veya grup şeklinde olabileceği gibi çocuğun tanısına, hastalığına, hastalığın seyrine, tedavisine, tedavi sürecine, kullandığı ilaçlara ve günün hangi saatinde yapıldığına göre değişkenlik gösterebilir.

Yatak Başı Destek Çalışmaları

Yatak başı destek çalışmaları kronik hastalığı olup hastanede uzun süre yatan çocuklar başta olmak üzere akut bir hastalıktan dolayı hastanede yatan çocuklarla gerçekleştirilir. Bu çalışmalar; bibliyoterapi, kutu oyunları, kart oyunları, sanat çalışmaları, resim çizme, dergi inceleme, kitap okuma, dramatizasyon, bilgisayar kullanma, müzik ve ritimdir.

Bibliyoterapi

Bibliyoterapi kitap okuma yoluyla sağaltımdır. Bibliyoterapi uygulamasında kitaplar kullanılarak çocukların duygularını ve düşüncelerini aktarmaları sağlanır.

Kutu oyunları

Kutu oyunları çocukların ve yetişkinlerin oynayabildiği, bireysel ve/veya iki ve/veya ikiden fazla kişiyle karşılıklı oynanabilen, masa başı veya zeminde oynan oyunlardır. Kutu oyunları, kelime

oyunlarından dikkat ve odaklanma oyunlarına kadar uzanan geniş bir yelpazesi olan, yapbozları da içeren yaşa göre kategorilere ayrılan oyunlardır.

Kart oyunları

Kart oyunları en az iki kişiyle oynanabilen oyunlardır. Kart oyunları sağlık, sağlığın korunması, hastane, hastalık, hastaneye yatış ile ilgili konuları içeren bulma, tanıma, tanımlama, eşleştirme, sıralama, serileme yapılan oyunlardır.

Sanat çalışmaları

Sanat çalışmaları kapsamında oyun hamuru, kil ve benzeri malzemeler kullanılarak yoğurma ve şekil verme etkinlikleri yapılabileceği gibi renkli elışı kâğıtları, kraft kartonları, hologramlı kartonlar, krepon kâğıtları, fon kartonları, mukavvalar, oluklu kartonlar, şöniler, desenli bantlar, renkli yapıştırıcılar, yapışkanlı kâğıtlar, boncuklar, mandallar, kutular, ipler ve makaralar gibi malzemeler kullanılarak etkinlikler de yapılabilir.

Resim çizme

Yatak başı destek çalışmaları kapsamında hemen hemen her yaş grubuyla yapılabilecek etkinliklerden biri resimdir. Çocuklar hastanede içinde buldukları durumu, duygularını ve düşüncelerini resim yoluyla aktarabilirler.

Dergi inceleme

Yatan hasta servisindeki çocuğun yaşına, tanısına, gelişim düzeyine, ilgisine ve isteğine uygun bir dergi çocukla seçilerek dergi incelenir. Bu dergiler erken çocukluk dönemindeki çocuklar, okul çağı çocukları ve ergenler için olmak üzere gruplara ayrılarak çocuklara sunulur. Dergiler bilimle, sanatla, sporla, müzikle, modayla, güncel konularla, tarihle, teknolojiyle, coğrafyayla veya sağlıkla ilgili olabilir. Dergi incelemesi sırasında çocuğun fikirlerini almak, incelediği dergiyle ilgili konuşmasını sağlamak çocuğun gelişimine, sosyalleşmesine fayda sağlar.

Kitap okuma

Yatak başı destek çalışmaları kapsamında yapılan çalışmalardan bir diğeri kitap okumadır. Bibliyoterapiden farklı olarak bu çalışmada çocuğun seçmiş olduğu bir kitap çocuk, uzman veya refakatçisi tarafından okunmaktadır. Bu okumayı uzman çocuğa yapıyorsa farklı yöntemler kullanabilir. Bu yöntemler; okuma sırasında sesini alçaltıp yükselterek çocuğun dikkatini kitaba çekmeyi sağlamak, kitabı okurken belirli yerlerde durup çocuğa sorular sormak (sen olsan burada ne yapardın vb.), kitabı okurken çocuğun yanına oturup kitaptaki kelimelerin birer sembol olduğunu göstermek için okunan yerleri parmakla takip etmek, bu sırada kitabın soldan sağa doğru okunduğunu, sayfaların sağdan sola doğru çevrildiğini göstermek çocuğa kitaplarla ilgili bilgi ve beceri kazandırarak çocuğun kitaplara olan ilgisini artırabilir.

Dramatizasyon

Dramatizasyon hastanede yatan çocukların hastane yaşantılarını benimsemesine yardımcı olur. Hastanede yapılacak dramatizasyonla, çocuğa yapılacak müdahale çocuk gelişimci tarafından anlatıldıktan sonra, oyuncak bir bebek üzerinde tıbbi alet setiyle veya kuklaları kullanarak çocuğa yapılacak müdahale oyun yoluyla dramatize edilir. Dramatizasyon aracılığıyla çocuk yaşadıklarını, hissettiklerini, duygularını ve düşüncelerini aktarabilir. Bu aktarım sırasında çocuk gelişimci de çocuğun neler hissettiğini, kaygılarını ve sorunlarını belirleyip çözmeye yardımcı olmaya çalışır.

Bilgisayar kullanma

Yatak başı destek çalışmaları kapsamında özellikle yatağa bağlı bir şekilde tedavisi devam eden çocuklar için kullanılabilir çalışmalardan biri bilgisayardır. Bilgisayar yerine tablet de kullanılabilir. Bilgisayar iletişim amaçlı, eğitim amaçlı ve eğlence amaçlı olarak kullanılabilir. İletişim amaçlı bilgisayar kullanımında hastanede yatan çocuk arkadaşları, akrabaları, öğretmenleri veya diğer yakınlarıyla iletişim kurarak paylaşımlar yapabilir. Eğitim amaçlı bilgisayar kullanımında, mevcut bilgi birikimini, yeteneklerini ve becerilerini destekleyip geliştirmek için bilgisayarı kullanabilir. Eğlence amaçlı bilgisayar kullanımında ise çocuk rahatlama amacıyla bilgisayarı kullanabilir. Tüm bunların yanı sıra çocuk bilgisayardan çizgi film veya eğlendirici çocuk programlarını da izleyebilir.

Müzik ve ritim

Yatak başında bir enstrüman eşliğinde çocuğa bildiği bir şarkının söylenerek, marakas veya başka bir aletle çocuğun müziğe eşlik etmesi beklenir. Müzik ve ritim çalışması sayesinde çocuk eğlenecek, ruh halinin değişmesiyle kaygıları ve korkuları azalır.

Oyun Odası

Yatan hasta servisinde, yatak başı destek çalışmaları kapsamında yapılan uygulamalar oyun odasında da yapılabilir. Bu çalışmalar; bibliyoterapi, kutu oyunları, kart oyunları, sanat çalışmaları, resim çizme, dergi inceleme, kitap okuma dramatizasyon, bilgisayar kullanma, müzik ve ritimdir. Oyun odasına, yatan hasta çocukların tanıları ve hastalıklarının seyrine göre, dışarıdan konuklar davet edilebilir. Oyun odası için hazırlanacak program tiyatro gösteriminden canlı müzik performanslarına, evcil bir hayvanı oyun odasına getirmekten ünlü kişilerin oyun odası ziyaretlerine kadar farklı uygulamalara da fırsat verecek şekilde düzenlenebilir. Oyun odası, kronik hastalığı sebebiyle okula

devam edemeyen veya okula devam ettiği halde belirli bir süre okula gidemeyen çocukların, okul arkadaşlarıyla birlikte vakit geçirebileceği de bir yerdir. Oyun odalarında çocuklar arkadaşlarıyla vakit geçirebileceği gibi kardeşleriyle ve anneanne-babaanne-dede gibi aile büyükleriyle, akrabalarıyla da paylaşımlarda bulunarak vakit geçirebilir. Oyun odalarında gerçekleştirilecek etkinlikler ve uygulamalarda dikkat edilmesi gereken bazı konular bulunmaktadır. Bu konular çocukla ilgili konular ve oyun odasıyla ilgili konular olmak üzere iki başlık altında incelenebilir. Oyun odasına gelen çocukla ilgili dikkat edilmesi gereken konular; çocuğun yaşı, tanısı, hastalığının ve tedavisinin seyri, hastanede bulunduğu süre, okula devam edip edemediği, gelişimsel durumu ve ailesinin özellikleridir (tek ebeveyn, kardeş vb.). Oyun odasıyla ilgili dikkat edilmesi gerekenler ise; oyun odasının zemini, havalandırması, sıcaklığı, oyun odasında kullanılan oyuncakların temizliği, oyun odasında kullanılan kırtasiye malzemelerinin çocuklara uygunluğu, kalitesi ve temizliği, oyun odasında kullanılan materyallerin (boya, kil, hamur vb.) çocuklara ve çocukların sağlığına uygunluğu, oyun odasında gelen çocukların rahat hareket edebilmesi için koltuk, sandalye, masa gibi malzemelerin yerleşimi (örneğin kolunda serum takılı bir şekilde oyun odasına gelen çocuğun yardımcı araçlarının ve çocuğun hareketini kısıtlayacak veya engel olacak şekilde yerleştirilmemesi) ve oyun odasındaki koltuk, sandalye, masa, minder gibi çocukların kullandığı malzemelerin hastane hijyen kurallarına uygunluğudur.

EĞİTİM KURUMLARINDA UYGULAMALAR (0-3 YAŞ)

Yaşamın ilk yılları, sürekli öğrenme hâlinde olan çocuklar için son derece büyük önem taşımaktadır. Bu dönemdeki olumsuz yaşantılar çocuklarda alışkanlık hâline gelebilmektedir. Bu nedenle yüksek kalitedeki erken çocukluk eğitiminden yararlanmaları çocukların gelişimlerinin en üst düzeye gelmesine katkı sağlamaktadır.

İLK ÜÇ YAŞTA GELİŞİM VE EĞİTİM

Çocukların yaşamında özellikle ilk üç yıl boyunca tecrübe ettiği deneyimler onların gelişim süreci ve gelecekteki öğrenmeleri için temel oluşturmaktadır. Erken yaşlarda edinilen deneyimlerin beyin gelişiminde de önemli etkileri bulunmaktadır. Beyindeki sinaptik yoğunluk ve sinir hücreleri arasındaki bağlantı hayatın ilk üç yılında olağanüstü bir hızla gerçekleşmekte, ilk yıllarındaki uyarım ve pekiştirmeler beyin bağlantılarını, kalıcı hale getirmektedir. Ancak Türkiye’de okul öncesi eğitime katılım durumları incelendiğinde sıfır-üç yaş grubundaki çocuklara yönelik çalışmaların sınırlı olduğu görülmektedir.

İLK ÜÇ YAŞ ÇOCUKLARI İÇİN EĞİTİM PROGRAMI

0-36 aylık çocuklara yönelik eğitim kurumları olan Kreş ve Gündüz Bakımevleri; Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığına bağlı olarak açılmaktadır. Bu kurumlar kreşler; 0-24 aylık çocuklara, Gündüz Bakımevleri ise 25-66 aylık çocuklara hizmet vermektedir. Bu kurumlarda 0-36 aylık çocuklar için 1994 yılında Milli Eğitim Bakanlığı tarafından hazırlanan 2013 yılında güncellenen okul öncesi eğitim programı kullanılmaktadır. 0-36 aylık çocuklar için eğitim programı; bu yaş grubu çocukların zengin öğrenme deneyimleri aracılığıyla sağlıklı büyümelerini, tüm gelişim alanlarında en üst düzeye ulaşmalarını, sağlık bakım ve beslenmelerinin uygun şekilde desteklenmesinin sağlamak amacı ile hazırlanmıştır.

Eğitim Programının Özellikleri

İlk üç yaş çocukları için eğitim programının genel özellikleri; gelişimseldir, sarmaldır, dengelidir, esnek, bütüncüdür, oyun temellidir, güvenli ve çocuk dostu ortamların düzenlenmesi önemlidir, etkileşim temellidir, keşfederek öğrenme önceliklidir, bireysel ve küçük grup etkinliklerine yer verilmesini gerektirir, duyuların geliştirilmesi ön plandadır, eğitime özgürlük tanır, değerlendirme süreci çok yönlüdür, ailenin eğitime katılımı önemlidir, uyarlanabilir. Programda bebeğin/çocuğun değerlendirilmesi, programın ve eğitiminin kendi kendini değerlendirmesi olarak çok yönlü bir süreç bulunmaktadır. Ailenin çocuğun eğitimine katılımı önem arz etmektedir. Sıfır-üç yaş çocukları için hazırlanmış program, tüm çocuklara öğrenme konusunda eşit fırsatlar sunmaktadır. Özel gereksinimli çocukların özelliklerine ve onlar için öğrenme sürecinde uyarlamalara yer verilmiştir.

Eğitim Programının Uygulama Esasları

İlk üç yaş çocukları için hazırlanan eğitim programının planlama, öğrenme ortamı, günlük eğitim akışı, etkinlik planı, uygulama ve değerlendirme esaslarını göz önünde bulundurmak gerekmektedir.

Planlama:

İlk üç yaş çocuklarının öğrenme süreçleri planlanırken gelişim özelliklerine uygun şekilde geliştirilen bilişsel, dil, sosyal/duygusal, motor (Kaba ve İnce) gelişim göstergelerinden yararlanılır. Eğitiminin hedef grubun özelliklerine göre her gün seçtiği gelişim göstergelerini etkinlik planına yazmaları beklenir.

Öğrenme Ortamı:

Bebeğin/çocuğun bulunduğu kreş ortamı onun tüm gelişimini olumlu yönde destekleyecek nitelikte sessiz, rahat, ve kucaklayıcı olması aynı zamanda da aktif öğrenmeyi teşvik etmesi gerekmektedir. Öğrenme ortamı çocukların gelişim durumlarına göre düzenlenerek ilgi çekici ve öğrenmeyi destekleyici materyallerle zenginleştirilmelidir.

Günlük Eğitim Akışı:

Günlük eğitim akışı yapılacak etkinlikler ile rutinleri gösteren çizelgedir. 0-24 ay ve 24-36 ay çocukları için ayrı ayrı yapılır. Eğitmenin günlük akışa o gün gerçekleştirdiği süreçleri sırasıyla sadece başlıklar halinde yazmalıdır. Bu durum bir sonraki günün planlanması ve gerekli durumlarda yapılacak değişikliklerin izlenmesi açısından eğitime yol gösterecektir.

Etkinlik Planı:

Etkinlik planı eğitmenin gelişim göstergelerini desteklemek için etkinlik planını ayrıntılı olarak yazmasıdır. Etkinlik planında etkinliğin adı, gelişim göstergeleri, materyal, öğrenme süreci, güvenlik

önlemleri, uyarlama ve değerlendirme bölümleri yer almaktadır. Çocukların farklı ay grupları gelişim özellikleri göz önüne alınarak etkinlik planı hazırlanmalıdır. Eğitimcilerin kurumlarındaki özel gereksinimli çocukları göz önüne alarak uyarlamalar yapmaları her çocuğun bireysel ihtiyaçlarının karşılanması gerekmektedir. Erken çocukluk dönemi okul-aile işbirliğinin en yoğun olması gereken bir dönemdir. Bu nedenle aile katılımı ve iletişimini geliştirmek için aile katılımı çalışmaları planlı ve düzenli olarak yürütülmelidir. Bu amaçla hazırlanan 0-36 Aylık Çocuklar İçin Eğitim Programları ile Bütünleştirilmiş Aile Destek Eğitim Rehberi (EBADER) eğitimcilere aile katılımı etkinliklerinin önemi hakkında bilgiler, süreçte kullanılacak yöntem ve teknikler ve örnek etkinlikler içermektedir.

Uygulama:

Programın uygulama boyutu, değişimi ortaya koyma sürecidir. Programın başarıyla uygulanmasında gelişime açık, yaratıcı eğitimciler ile nitelikli eğitim ortamlarının rolü büyüktür. 0-36 aylık çocuklar için eğitim programı kapsamında eğitimciden beklenen, planladığı öğrenme sürecini günlük akış çerçevesinde uyguladıktan sonra çocukların, kendisinin ve programın değerlendirmesini yaparak sonuçlarını sonraki uygulamalarına yansıtmasıdır.

Değerlendirme:

Yapılan etkinliklerin ne ölçüde gerçekleştirildiğinin bir göstergesi olan değerlendirme, süreç içinde ve sonunda yapılarak amaca ulaşıp ulaşılmadığı konusunda eğitimcilere bilgi verir. 0-36 aylık çocuklar için eğitim programında çok yönlü olarak ele alınan değerlendirme; çocuğun tanınması ve değerlendirmesi, programın değerlendirilmesi ve eğitimcinin kendini değerlendirme olarak gerçekleştirilmektedir.

İLK ÜÇ YAŞTA EĞİTİM KURUMLARINDA UYGULAMA

Türkiye Yükseköğretim Yeterlilikler Çerçevesi kapsamında 5. düzeyde (ön lisans) Çocuk Gelişimi programı olarak akademik ve mesleki ağırlıklı yeterliliklere sahip olabilmek için özellikle beceri ve yetkinlik kazanmada kurum uygulamaları büyük önem taşımaktadır. Eğitim kurumlarında yürütülecek uygulama çalışmalarında adayların pratik tecrübe kazanması amaçlanmaktadır. Eğitim kurumlarında yürütülen uygulama çalışmaları ile adaylar; sıfır-üç yaş eğitim kurumlarını, meslek elemanlarının görev ve sorumluluklarını tanımaktadır. Bununla birlikte okul içi ve sınıf içi çalışmaları gözlemleme etkinlik bölümlerini tanıma ve uygulama fırsatına da sahip olmaktadır.

OKUL ÖNCESİ EĞİTİM

Okul öncesi dönem çocuğun gelişim hızı ve öğrenme kapasitesi yönünden en yüksek olduğu dönemdir. Bu nedenle bu dönem kritik yıllar olarak tanımlanır. Bu dönemde çocuğun ilk eğitim kurumu ailesidir ve daha sonraki yıllarda planlı ve düzenli olarak okul öncesi eğitim kurumlarında eğitim süreci devam eder. Çocuğun bu dönemde edindiği yaşantı ve deneyimler gelecek yaşantısını önemli derecede etkiler. Bu nedenle okul öncesi eğitim kurumlarında planlı, programlı etkili bir eğitim alması önemli yer tutar. Buradan hareketle bu ünite Eğitim Kurumlarında Uygulamalar bölümünde, Okul Öncesi Eğitim, Okul Öncesi Eğitimin Amaçları ve Temel İlkeleri, Üç-altı Yaş çocukları için Eğitim Programı, Eğitim Programının Özellikleri, Planlanması ve Uygulanması (Eğitim Ortamları ve Düzenlenmesi; Öğrenme Merkezleri, Aylık Plan, Günlük Eğitim Akışı, Etkinlik Planı Ve Değerlendirme), Eğitim Etkinlikleri (Türkçe, Sanat, Drama, Müzik, Hareket, Oyun, Fen, Matematik, Okuma yazmaya Hazırlık ve Alan Gezileri) detaylı bir şekilde açıklanmıştır.

ÜÇ-ALTI YAŞ ÇOCUKLARI İÇİN EĞİTİM PROGRAMLARI

Çocuğun sağlıklı ve etkili bir okul öncesi eğitim alabilmesi için öncelikli olarak okul öncesi eğitiminin amaçları ve temel ilkelerinin bilinmesi gerekir. Aynı zamanda 2013 Okul Öncesi Eğitim Programının özellikleri (Çocuk merkezlidir, esnektir, sarmaldır, eklektiktir, dengelidir, oyun temellidir, keşfederek öğrenme önceliklidir, yaratıcılığın geliştirilmesi ön plandadır, günlük yaşam deneyimlerinin ve yakın çevre olanaklarının eğitim amaçlı kullanılmasına teşvik eder, temalar/konular amaç değil, araçtır. Öğrenme merkezleri önemlidir, evrensel değerleri dikkate alır, aile eğitimi ve katılımı önemlidir, değerlendirme süreci çok yönlüdür, özel gereksinimli çocuklar için uyarlamalara yer vermektedir, rehberlik hizmetlerine önem vermektedir.) ve program kitabında yer alan kazanım-gösterge ve kavramların açıklamaları ile bilinmesi gerekmektedir.

Öğrenme Merkezleri:

2013 Okul Öncesi Eğitim Programı'nda dramatik oyun merkezi, kitap merkezi, blok merkezi, müzik merkezi, sanat merkezi ve bilim merkezlerinin özelliklerine göre sınıf ortamında bulunması ve düzenlenmesi gerekir. Örneğin; sınıf ortamını düzenlerken gürültülü merkezler ile sessiz merkezler bir arada bulunmaması gerekir. Dramatik oyun merkezi ile blok merkezi, kitap merkezi ile bilim merkezi yan yana olabilir. Aynı zamanda dramatik oyun merkezi biraz ev ortamını andırması ve fen merkezinde bitkilerin yetiştirilebilmesi için pencere kenarlarına yerleştirilebilir. Yine sanat merkezi lavaboya yakın yerde örneğin kapıya yakın bölüme yerleştirilebilir .gibi düzenlemelere dikkat etmek önemlidir.

Aylık Eğitim Planı:

Öğretmenin aylık planı sağlıklı bir şekilde yapabilmesi için öncelikle çocukları gözlemlemesi ve gelişim özellikleri bilmesi gerekir. Çünkü öğretmen belirlediği aylık planda kazanım- gösterge ve kavramlar ile çocukların gelişimlerini desteklemesi önemli yer tutar. Aylık plan, çocukların gelişimlerinden yola çıkılarak basitten karmaşığa, kolaydan zora, somuttan soyuta, yakından uzağa ilkeleri gözetilerek etkinlik oluşturmak üzere alacağı kazanım ve göstergeleri, kavramları, alan gezilerini, özel gün ve haftalar ile aile katılımı ve değerlendirme süreçlerini içeren bir çalışma planıdır. Öğretmen uyguladığı aya ait değerlendirmeler sonucunda takip eden diğer ayın planını hazırlar.

Günlük Eğitim Akışı:

Günlük eğitim akışı, öğretmenin o gün içerisinde planladığı etkinliklerde düzenli bir şekilde vermeyi planladığı güne başlama zamanı, oyun zamanı, etkinlik zamanı, günü değerlendirme, genel değerlendirme ile beslenme ve dinlenme zamanı gibi rutin etkinlikleri içeren planlıdır.

Etkinlik Planı:

Üç-altı yaş çocukları için hazırlanan etkinlik planında; etkinliğe ve içeriğe uygun başlık, etkinliğin sınıf içi ya da sınıf dışında yapılacağını belirten ortam, etkinlik için seçilmiş olan kazanım - göstergeler ve kavramlar, etkinlikte neler yapılacağını açıklayan öğrenme süreci, etkinlikte kullanılacak olan materyaller, etkinlik sonucunda yapılacak olan değerlendirme, aile katılımı ve özel gereksinimli çocuklar için uyarlamaların bulunduğu planlıdır.

Değerlendirme:

2013 Okul Öncesi Eğitim Programı'nda değerlendirme çocuğun değerlendirilmesi, programın değerlendirilmesi ve öğretmenin değerlendirilmesi olarak üç farklı şekilde yapılmaktadır.

Çocuğun Değerlendirilmesi:

2013 Okul Öncesi Eğitim Programı'na göre çocuğun gelişimsel olarak değerlendirilmesi ve kayıt altına alınması “Gelişimsel Gözlem Formu” , “Gelişim Raporu” ve “Portfolyo” ile yapılmaktadır. Bu değerlendirmenin içeriğinde çocuğun gelişim alanlarında kat ettiği ilerlemeler, çocuğun neleri başarıyla yaptığı ve ne düzeyde yaptığı hakkında bilgi vermektedir. Aynı zamanda çocuklarında dikkatinin çekilmesi gereken özel durumlar varsa (özel yetenekler, okul dışında desteklenmesi gereken alanlar, öneriler ve çözüm yolları gibi) ailelerin gelecekte neler yapacağına dair yol gösterici bilgileri içerir.

Programın Değerlendirilmesi:

Program değerlendirilirken tüm boyutlar (kazanım-gösterge, kavramlar, materyaller, öğrenme süreci) ele alınarak yapılmalıdır. Bu süreçte yaşanan aksaklıklar, geliştirilmesi gereken alanlar belirlenerek, düzenlenmeli ve yeni yapılacak planlara yol gösterici olmalıdır.

Öğretmenin Değerlendirilmesi:

Bu değerlendirmeler sonucunda kendilerini geliştirebilir, yenilikleri takip edebilir ve daha önceden belirlediği aksaklıklar için farklı çözüm yolları arayabilirler. Yapılan analizler sonucunda öğretmenler sınıf içinde daha başarılı olabilir ve bu da kendilerini güçlendirebilmelerine yardımcı olur.

EĞİTİM ETKİNLİKLERİ

Türkçe Etkinliği:

Dil ve konuşma becerileri açısından önemli olan okul öncesi dönemde eğitim kurumlarında Türkçe Etkinliği ile çocukların Türkçeyi doğru ve güzel konuşmalarını sağlamak, sözcük dağarcıklarını geliştirmek ve iletişim becerilerini artırmak amaçlanmaktadır. Türkçe Etkinliğinde; Sohbet, tekerleme, bilmece, parmak oyunu, şiir, öykü çalışmaları vardır.

Sanat Etkinliği:

Sanat etkinliklerinin temel amacı, çocukların hayal güçlerini ve yaratıcılıklarını kullanarak algısal, duygusal, estetik becerilerini geliştirmektir. Sanat etkinlikleri çocukların fiziksel (büyük –küçük kas motor becerilerini, algısal motor becerilerini, el-göz koordinasyonunu), sosyal (başkaları ile etkileşimi), duygusal (kişisel düşünceleri, duygusal yüz ifadeleri ile kişilik ve mizacı), bilişsel (düşünme, problem çözme, keşif, dil, merak, nedensellik, muhakeme ve öğrenmeyi), yaratıcılık (hayal kurma, özgün düşünme, sözel ve sözel olmayan ifadeleri) gelişim alanlarını desteklemektedir. Sanat etkinliklerinde; yoğurma maddeleri, kağıt, boya ve kolaj ile çalışmalar yapılabilir.

Drama Etkinliği:

Drama, çocukların bir durum ya da olayı kendi yaşantılarından yola çıkarak canlandırma sürecidir. Drama etkinlikleri; ısınma ve hazırlık çalışmalarına, canlandırma ve değerlendirme aşamalarına dikkat edilerek planlanmalıdır.

Müzik Etkinliği:

Müzik etkinlikleri, çocukların hem bilişsel, dil, motor, sosyal ve duygusal gelişimlerini destekleyen hem de müziksel gelişim sürecini olumlu yönde etkileyen çalışmalardır. Müzik etkinliğinde sadece şarkı çalışması yoktur. Aynı zamanda nefes açma ve şarkı öğretiminin yanında; ses ve müzik dinleme ve ayırt etme çalışmaları, ritim çalışmaları, çalgı çalma, yaratıcı hareket ve dans, müzik eşliğinde hareket, müzikli öykü oluşturma gibi çalışmalar da vardır.

Hareket Etkinliği:

Hareket etkinlikleri sınıf içi ve dışında yapılabilen, çocukların temel hareket becerileri, beden farkındalığı (bedenin omuz, bel, dirsek ve bilek gibi değişik bölümleri), alan farkındalığı (yukarı, aşağı, ön, arka, sağ, sol gibi), kuvvet, hız, çabukluk, esneklik, dayanıklılık ve koordinasyonu geliştirici çalışmaların yapıldığı etkinliklerdir.

Oyun Etkinliği:

Çocuğun en önemli işi oyundur. Özellikle okul öncesi dönemde çocuklar oyun aracılığı ile sayısız beceriler kazanırlar. Öğretmen oyun etkinliklerini iyi bir şekilde planlamalıdır. Çocuklara yeni bir oyun öğretirken, oyunu tanıtmaya, oyun hakkında bilgi vermeli ve model olmalıdır. Bu şekilde çocuklar nerede ne yapacaklarını bilir ve çelişkiye düşmekten kurtulurlar. Çocukları oyun etkinliklerine katılmaları için zorlamamalıdır. Bu nedenle eğlenceli, hareketli ve haz verici etkinlik planlaması önemli yer tutmaktadır. Bu özelliklere sahip olursa etkinlik çocuk zaten gönüllü olarak katılacaktır.

Fen Etkinliği:

Okul öncesi dönem çocuklarının en önemli gelişim özellikleri doğuştan gelen merak ve ilgileridir. Çocuklar bu dönemde araştırmayı, keşfetmeyi, soru sormayı sınırsız enerjiler ile öğrenmeye yeni deneyimler kazanmaya çalışırlar. Ayrıca bu dönem, fen ve doğa ile ilgili temel kavramları ve bilimsel süreç becerilerini öğrendikleri dönemdir. Bu nedenle okul öncesi eğitimde fen etkinlikleri önemli yer tutar.

Matematik Etkinliği:

Matematik, tüm bireylerin olduğu kadar çocukların da günlük yaşamlarının vazgeçilmez bir parçasıdır. Çocuklar matematiği tam olarak anlamasalar da, oyunlarında “az-çok, sıra, büyük- küçük, bunlar benim, bunlar senin, ben senden daha büyüğüm... gibi” kavramları kullanırlar. Özellikle okul öncesi ve ilköğretim dönem çocuklarında matematikle ilgili temel bilgi ve becerilerin kazandırılması

ileriki yaşamlarında ve akademik başarılarında önemli yer tutar.

Okuma ve Yazma Etkinliği:

Okuma ve yazma çalışmaları okul öncesi dönemde temelleri atılan ve daha sonraki eğitim dönemlerinde devam eden çok yönlü bir süreçtir. Okul öncesi dönemde okuma ve yazma çalışmaları ile çocukların tüm gelişim alanları desteklenir, aynı zamanda ilkokula geçiş için hazırlık yapılır. Çocuklar konuşmayı öğrendikleri gibi okuma ve yazmayı da yaşamlarının doğal bir parçası gibi öğrenebilirler. Okuma yazma çalışmalarında çocuklara farklı türden kitap okuma, sembolleri fark etme, yazma materyallerinin sunulması gibi çalışmalar ile çocuklarda görsel, işitsel, bilişsel, sosyal-duygusal gelişim alanları desteklenmiş olacaktır. Bu sayede çocukların hayal dünyası genişleyecek, sayı, harf, sembol gibi yazı farkındalıkları artacak ve olgu ve olaylar arasında neden-sonuç ilişkisi kurabileceklerdir.

Alan Gezileri:

Okul öncesi eğitim programında da okul dışında eğitim, üzerinde önemle durulmakta, çocuklara alternatif öğrenme yolları ve yaparak yaşayarak öğrenme fırsatı sunmaktadır. Okul dışında eğitim denilince ilk akla alan gezileri gelir. Alan gezileri, geleneksel öğretim dışında çocuklara gezi boyunca çeşitli etkinlikler ve birinci elden deneyimler sağlaması açısından çok önemli bir öğretim yöntemi olarak düşünülebilir. Alan gezileri; pastane, itfaiye, dişçi, spor merkezleri, bilim merkezleri, bilim ve teknoloji müzeleri, doğa tarihi müzeleri, hayvanat bahçeleri, botanik parkları, ormanlık araziler, kütüphaneler, akvaryumlar, açık hava laboratuvarları, doğa merkezleri, kamplar, evler gibi geniş bir alanda gerçekleştirilebilir.

ÖZEL EĞİTİM UYGULAMALARI

Özel gereksinimli bireyler eğitimde özel olarak tasarlanmış olan destek hizmetlerine, uyarlamalara, materyallere, öğretim tekniklerine, imkânlarla ve bu alanda yetişmiş uzman kişilerden eğitim desteği almaya ihtiyaç duyarlar.

ÖZEL EĞİTİMİN TANIMI ve AMAÇLARI

“Özel Eğitim Hizmetleri Yönetmeliği” kapsamında özel eğitim: “Bireysel ve gelişim özellikleri ile eğitim yeterlilikleri açısından akranlarından anlamlı düzeyde farklılık gösteren bireylerin eğitim ve sosyal ihtiyaçlarını karşılamak üzere geliştirilmiş eğitim programları ve özel olarak yetiştirilmiş personel ile uygun ortamlarda sürdürülen eğitim” olarak tanımlanır. Özel eğitim hizmetlerinin amaçları ise: “Türk Millî Eğitiminin genel amaç ve temel ilkeleri esas alınarak; özel eğitim ihtiyacı olan bireylerin eğitim ihtiyaçları, yeterlilikleri, ilgi ve yetenekleri doğrultusunda kapasitelerini en üst düzeyde kullanmaları, üst öğrenime, meslek hayatına ve toplumsal yaşama hazırlanmalarını amaçlar” şeklinde belirtilmiştir.

BİREYSELLEŞTİRİLMİŞ EĞİTİM PROGRAMLARI

Bireyselleştirilmiş eğitim programı (BEP); özel gereksinimi olan bireyin zihinsel, sosyal, duygusal, dil, akademik ve iletişim gibi alanlarda yapabildiklerini dikkate alarak kazanması gereken davranışların neler olduğunu, ek eğitsel yaşantıları, görev alacak kişileri, ortamları ve çalışma sürelerini gösteren ve bireyin eğitsel gereksinimlerinin en üst seviyede karşılanmasını sağlamak amacıyla hazırlanan yazılı dokümandır. BEP eğitimcilere; tüm gelişim alanlarının değerlendirilmesi, çocuğun nasıl öğrendiği ve yapabilecekleri, çocuğun yetersizliğinin öğrenmesini nasıl etkilediği, yetersizliğinden kaynaklanan gereksinimleri, hedef ve amaçlara ulaşma konularını sistematik hale getirerek yol gösterir. BEP yılda en az bir kez gözden geçirilmeli ve yeniden düzenlenmelidir. BEP izleme sürecinin amaçları; çocuğun gelişme gösterip göstermediğini değerlendirmek, programın etkililiğini belirlemek, BEP’te değişikliklerin gerekli olup olmadığına karar vermek ve BEP’in uygunluğunu değerlendirmek için sistematik olarak veri sağlamaktır.

ÖZEL EĞİTİMDE UYGULAMALAR

Özel eğitim alanında farklı kurumlarda, farklı yöntemlerle ve farklı etkinlikler kullanılarak, özel gereksinimli bireyin gelişim alanlarını doğrudan ya da dolaylı olarak destekleyen uygulamalar yapılmaktadır.

Kaynaştırma/Bütünleştirme

Kaynaştırma; özel gereksinimi olan ve normal gelişim gösteren bireyleri bir araya getirmek suretiyle gerçekleştirilen bir tür sosyalleştirme çalışmaları olup özel gereksinimli çocukların eğitim amacıyla ve uygun destekler sağlanarak genel eğitim sınıflarına yerleştirilmelerini ifade eder. Son yıllarda uluslararası sözleşmeler gereği kaynaştırma yerine bütünleştirme kavramı daha sık kullanılmaya başlanmıştır. Kaynaştırmanın/bütünleştirmenin; fiziksel, sosyal ve akademik kaynaştırma olarak üç boyutu vardır. Kaynaştırma/bütünleştirme uygulamaları; tam zamanlı kaynaştırma, yarı zamanlı kaynaştırma ve tersine kaynaştırma şeklinde yapılır. Kaynaştırma/bütünleştirme eğitim uygulamalarının başarılı bir şekilde uygulanabilmesi için öğretmenlerin, normal gelişim gösteren çocukların, özel gereksinimli çocuğun, fiziksel ortamın, ailelerin, okul yönetimi ve personelin ve eğitim programlarının hazırlanması gerekir.

Aile Eğitimi

Ailelerin özel gereksinimli bir çocuğa sahip olmaları nedeniyle yaşamış oldukları duyguların ve süreçlerin üstesinden gelebilmeleri için desteğe gereksinimleri bulunmaktadır. Destek hizmetleri kapsamında yer alan ve ailelerin ihtiyaçları doğrultusunda hizmet vermek amacıyla planlanan aile eğitimi çalışmalarındaki yaklaşımlar; anne babaları anne baba olarak gören, anne babaları savunucu olarak gören ve anne babaları öğretici olarak gören yaklaşımlar şeklinde gruplandırılır. Aile eğitim programları uygulandıkları ortama göre; eve dayalı, kuruma dayalı, ev ve kuruma dayalı, uzaktan eğitime dayalı olarak farklı biçimlerde uygulanabilir. Portage ve Küçük Adımlar programı Türkiye uyarlaması yapılmış olan eve dayalı aile eğitim programlarıdır. Okul-aile işbirliğinin geliştirilmesi de özel eğitim çalışmaları için önemlidir. Bu amaçla grup toplantıları, bireysel görüşme, bülten ve sınıf gazetesi, iletişim defterleri, ev ziyaretleri, telefon görüşmeleri ve e-posta yoluyla haberleşme etkinlikleri kullanılabilir.

Özel Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezleri

Özel eğitim ve rehabilitasyon merkezleri; eğitsel değerlendirme ve tanılama sonucunda, destek eğitime ihtiyacı olduğu belirlenerek RAM raporu düzenlenen özel gereksinimli bireylere, destek eğitimi hizmeti veren özel öğretim kurumlarıdır.

Destek eğitim programları:

Özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerinde, Milli Eğitim Bakanlığı tarafından onaylanmış destek eğitim programları uygulanır. Tüm destek eğitim programları, özel gereksinimi olan bireylerin programın genel amaçlarına ulaşmalarını sağlayacak şekilde farklı modüllerden ve bu modüllere yönelik olarak hazırlanan kazanımlardan oluşmaktadır. Bu modüller kendi içerisinde bir bütünlük oluşturacak şekilde ve birbirini fonksiyonel olarak tamamlayacak yapıda hazırlanmıştır, ayrıca BEP hazırlamaya ve uygulamaya imkân sağlar. Modüllerin içerisinde yer alan kazanımlar ise, özel gereksinimli bireyin ihtiyaç duyduğu ve kazandırılması gereken bilgi, beceri ve tutumlardan oluşur.

Bireysel eğitim:

Özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerinde bireysel eğitim uygulanabilir. Bireysel eğitim; özel gereksinimli bireylerin gereksinim türüne uygun olarak önerilen destek eğitim programının esas alındığı ve bireyin gelişim özellikleri, eğitim ihtiyaçları ve performansları doğrultusunda hazırlanan BEP’i temel alan ve birebir olarak yapılan eğitimidir.

Grup eğitimi:

Özel eğitim ve rehabilitasyon merkezlerinde grup eğitimi de uygulanabilir. Grup eğitimi; engel türü ve derecesi, bireyin takvim yaşı ve gelişim özellikleri, eğitim performansı, öncelikli eğitim ihtiyacı ile destek eğitim programı ve modülleri dikkate alınarak oluşturulan birden fazla bireyin yer aldığı gruplara verilen eğitimidir.

Eğitim Uygulamaları

Özel eğitimde müzik, görsel sanatlar, spor gibi birçok eğitim uygulamasının başlı başına bir program dâhilinde öğretiminin sağlandığı gibi bu uygulamalar yolu ile akademik çalışmaların desteklenmesi de mümkün olmaktadır.

Müzik ve dans eğitimi

Normal gelişim gösteren çocukların eğitiminde olduğu gibi özel gereksinimli çocukların eğitiminde de önemli bir yeri olan müzik çalışmaları, çocukların sosyal-duygusal, dil, motor ve bilişsel gelişim alanlarını desteklemede önemli bir yere sahiptir. Özel gereksinimli çocuklarla müzik çalışmalarında farklı etkinliklerle daha fazla tekrar yapılması gerekir. Çalışmalara başlamadan önce çocuğun yetersizlik türü, gelişim düzeyi, ikinci bir yetersizliğinin olup olmadığı, yetersizliğine bağlı sınırlamaların neler olduğu belirlenmeli ve çalışma planı ona göre hazırlanmalıdır. İyi planlanmış bir müzik eğitimi programı; dinleme, yaratıcı hareket ve dans, şarkı söyleme çalışmalarını içermelidir.

Yaratıcı drama eğitimi

Drama özel gereksinimli çocukların; problem çözme, karar verme, eleştirel düşünme, yaratıcı düşünme, etkili iletişim, empati gibi yaşam becerilerinin, dil ve iletişim becerilerinin ve sosyal becerilerinin gelişimini destekler. Drama aynı zamanda özel gereksinimli çocukların kendine güven duymalarına, hayal güçlerinin gelişmesine, bir gruba ait olma duygusunu yaşamalarına ve dikkat sürelerinin artmasına katkı sağlar. Drama uygulamaları yapılırken yetersizlik türlerine göre yapılacak çalışmalar ve uyarlamalar değişiklik gösterebilir. Zihinsel yetersizliği olan bireylerin hayal güçleri sınırlı olduğu için kavramların somutlaştırılarak verilmesi önemlidir. Çalışma süresinin uzun olmamasına, verilen rollerin akademik becerileri zorlamamasına, basit, anlaşılır hikâyelerin seçilmesine ve çalışma sonunda küçük çabalarının ödüllendirilmesine dikkat edilmelidir. İşitme yetersizliği olan bireyler ile yapılan çalışmalar esnasında resimli kart, fotoğraf ve kukla gibi görsel ipucu sağlayacak araçların kullanılması ve küçük çocuklara model olunması faydalıdır. Görme yetersizliği olan bireyler yönlerini tayin etmekte zorlandıkları için çalışmalara yerde başlanması, etkinlik başlamadan önce mekânı tanımalarına yardımcı olunması, çalışma sırasında konunun ayrıntılı bir şekilde anlatılması, işitsel uyarıcıların fazlalaştırılması, dokunarak keşfetmelerine izin verilmesi çalışmaların başarılı bir şekilde yürütülmesini sağlar.

Görsel sanatlar eğitimi

Duygu ve düşüncelerin görsel olarak sunumunu sağlayan resim, heykel, fotoğraf gibi görsel sanatlar özel gereksinimi olsun ya da olmasın tüm bireyler için etkin öğrenme deneyimleri sağlar. Sanat etkinliklerinde farklı yaklaşımların uygulanması, materyallerin kullanılması ve çevre düzenlemelerinin yapılması bireyin yetersizlik türüne ve şiddetine bağlı olarak değişiklik gösterir.

Beden eğitimi ve spor

Özel gereksinimli çocuklar için hazırlanan eğitim programlarının içerisinde spor etkinliklerinin yer alması çocukların toplum ile kaynaşmalarına, fiziksel, sosyal ve ruhsal açıdan gelişmelerine yardımcı olmaktadır. Spor programları hazırlanmadan önce çocuğun sağlık durumu, motor gelişim düzeyi, fiziksel yapı ve uygunluğu, psikolojik durumu ile etkinlik alanı ve kullanılan materyaller konusunda çeşitli risk faktörlerinin dikkate alınarak planlama yapılması gerekir. Özel gereksinimli çocuklar için ilk aşamada adapte edici, ikinci aşamada iyileştirici, üçüncü aşamada ise geliştirici fiziksel eğitim programlarının uygulanması önerilir.

Yardımcı teknoloji destekli eğitim

Özel gereksinimli çocuklar için hem eğitim uygulamalarına destek olan hem de yaşam kalitesini artıran yardımcı teknolojiler, yetersizliği olan bireyin yeterliliklerini artırmak ve geliştirmek amacıyla uyarlanan, bireyselleştirilen ve ticari yollarla elde edilebilen araçlar ya da üretilen sistemlerdir. Yardımcı teknoloji araçları; düşük düzey (kalem tutma aracı vb.), orta düzey (ses kayıt cihazı, konuşan hesap makinesi, butonlu oyuncaklar vb.) ve yüksek düzey (bilgisayar, tablet, akıllı telefonlar, yazılımlar vb.) teknolojik araçlar olarak sınıflandırılabilir. Bilgisayarlar ve eğitim desteğine yönelik hazırlanan yazılımlar özel eğitim alanında yaygın bir şekilde kullanılır. Bunlar özel gereksinimli bireylere pek çok avantaj sağlar.

Gölge Öğretmenlik

Özel gereksinimli çocuklara yönelik son yıllarda gündeme gelen “Gölge Öğretmen” kavramı; evde, okulda ya da diğer alanlarda özel gereksinimli çocuklarla çalışan eğitim yardımcılarını şeklinde tanımlanabilir. Gölge öğretmenlik; özel gereksinimli çocuk ile bir arada bulunmak suretiyle çocuğun öğrenme sürecinde oluşan eksikliklerin kapatılmasına, akademik becerilerinin geliştirilmesine, önemli kavramlara odaklanmasına, kendine güven duymasına, sosyal becerilerinin geliştirilmesine, sınıf içerisinde etkileşimin oluşmasına yardımcı olmak gibi amaçlar doğrultusunda uygulanır. Gölge öğretmenlik uygulamaları kapsamında aşağıda belirtilen alanlarda öğretmenin yerine getirmesi gereken sorumlulukları bulunmaktadır.

Müfredatı planlama:

Müfredatın düzgün bir şekilde uygulanması için, gölge öğretmenin ders içeriğini sınıf öğretmeninden temin ederek, özel gereksinimli çocuk için müfredatı planlaması ve ödev çalışması öncesinde veya sırasında uygun öğretim materyallerini üretmesi gerekir.

Öğretim:

Gölge öğretmen, etkinlikler sırasında çocuğun dikkatini sınıf öğretmenine yönlendirmeli, sonra etkinliği açıklamalı ve çocuğun bunu verilen etkinlik sayfalarından anlayıp anlamadığını kontrol etmelidir.

Davranış yönetimi:

Gölge öğretmen, cevap vermeden önce elini kaldırmak ya da sırasını beklemek gibi becerileri çocuğa kazandırmak için farklı yöntem ve teknikleri kullanmalıdır.

Sosyal beceri yönetimi:

Gölge öğretmen, özel gereksinimli bir çocuğun yaşadığı zorlukların farkında olarak, çocuğun sınıf öğretmeni, diğer çocuklarla ve yetişkinlerle uygun şekilde etkileşimde bulunmasına yardımcı olmalıdır.

Takım çalışması:

Gölge öğretmeni, çocuğun davranışlarının ve gelişimindeki ilerlemenin kaydını tutarken, çocuğun ilerlemesini takip eden ekiple işbirliği yapmalıdır.

EV MERKEZLİ UYGULAMALAR

Ev merkezli uygulamalar çocuğun gelişimi ve eğitiminde aileyi temel alan uygulamalardır. Çocuğun tüm gelişimine katkıda bulunan, ev ortamını hazırlayan anne, babaya ve diğer aile üyelerine yönelik uygulamalardır. Ev merkezli uygulamaların temel amacı aileleri çocuk gelişimi ve eğitimi konusunda bilgilendirmek, çocuklarının eğitim süreçlerine dâhil etmek ve ev ortamlarını çocuklar için uygun hale getirmektir. Ev merkezli uygulamalar aile eğitim programları ve aile katılımı şeklinde yürütülmektedir. Uygulamalarda ev ziyaretleri esas alınmaktadır. Uygulamalar planlanırken mutlaka ailelerin sosyal-kültürel farklılıkları göz önünde bulundurulmalıdır.

AİLE EĞİTİMİ

Aile eğitimi anne babaların çocuklarını sağlıklı bir şekilde yetiştirmelerini sağlamak amacıyla geliştirilmiş etkinliklerin tümüdür. Aile eğitiminin temel amacı anne babaların özgüvenini geliştirmek, olumsuz davranışlarını değiştirmek, anne babaları ve diğer aile üyelerini çocuğun bakımı, gelişimi ve eğitimiyle ilgili konularda desteklemek ve ebeveyn-çocuk iletişimini artırmaktır. Aile eğitimi programlarının temel amaçları birbirine çok benzemekle birlikte, uygulamada farklı yöntemler kullanıldığı görülmektedir. Aile eğitimi programları, ev merkezli aile eğitimi, kurum merkezli aile eğitimi, kurumsal okul öncesi eğitimle bütünleştirilmiş aile eğitimi, uzaktan öğretim yoluyla aile eğitimi, çocuktan çocuğa yaklaşımlar ve mobil hizmetler olmak üzere altı grupta toplanmaktadır.

Ev Merkezli Aile Eğitimi

Ev merkezli aile eğitimi, eğitimciler tarafından ailelerin evlerinde ziyaret edildiği uygulamalardır. Eğitimciler, belirli günlerde ev ziyaretleri yaparak eğitim programı uygulamakta ve bu süreçte anne-babalara neler yapmaları gerektiği hakkında bilgi vermektedirler. Ev merkezli aile eğitiminin kalitesini ve niteliğini etkileyen iki temel unsur bulunmaktadır. Bunlar, eğitimci tarafından gerçekleştirilen ziyaretlerin aralığı ve eğitimin içeriğidir. Ülkemizde ve dünyada ev merkezli birçok aile eğitimi programı yürütülmektedir.

Dünya’da Ev Merkezli Aile Eğitim Programları

- Erken Güçlü Başlangıç Programı: Sıfır-üç yaş arasında çocuğu olan anneler ile hamile kadınları kapsamaktadır. Program kapsamında ev ziyaretleri düzenlenmekte hamile kadınlara ve annelere, çocuk bakımı ve eğitimi, beslenme, sağlıklı hamilelik, uygun ev ortamı hazırlama gibi konularda eğitim verilmektedir.
- Aile Eğitimi ile Erken Çocukluğun Desteklenmesi Projesi: Kırsal bölgelerdeki yoksul ailelerde sıfır-üç yaş arasında çocuğu olan annelere yönelik bir programdır. Proje kapsamında annelere olumlu ebeveyn tutumları, çocuklarla etkili zaman geçirme ve sağlıklı iletişim kurma gibi konularda eğitim verilmektedir. Uygulamalar haftada bir ev ziyareti şeklinde yürütülmektedir.
- Okul Öncesi Çocuklar için Evde Eğitim Programı (HIPPI): Dört-beş yaşlarındaki çocuklara yönelik ev merkezli bir programdır. Programın temel amacı çocukların eğitimsel yönden desteklenmesidir. Program ayrıca dezavantajlı bölgelerden gelen çocukların akrabalarıyla okula eşit seviyede başlamalarını amaçlamaktadır. Programda, çocuğun eğitiminde anne-babanın çok önemli bir rolü olduğuna inanılmaktadır.
- Aileler ve Küçük Çocuklar için Ev Aktiviteleri (HATAF): Bir-üç yaşında çocukları olan annelerin evde eğitimi amacıyla geliştirilmiştir. Ev ziyaretleri ve grup toplantıları yoluyla uygulanmaktadır. Programda anne-çocuk etkileşimi üzerine odaklanılmakta, ailelere oyuncak yapımı ve oyunlarda nasıl etkin olacakları hakkında eğitim verilmektedir
- Portage Erken Çocukluk Dönemi Eğitimi Programı: Altı yaşa kadar normal gelişim gösteren, risk altında olan, tanısı konmuş özel eğitime gereksinimi olan ve korunmaya gereksinim duyan çocukların gelişimlerini desteklemeye yönelik hazırlanmış bir programdır. Ev ziyaretleri ile ailelere çocuk yetiştirmeye ilişkin yeni beceriler ve stratejiler öğretilmektedir. Portage ilk ev temelli programlardan biridir.
- Öğretmen Olarak Ebeveynler Programı: Programın hedef kitlesi anne adaylarıdır. Ev ziyaretleri aracılığıyla bebek bekleyen anne adaylarına çocuk gelişimi ve eğitimi hakkında bilgi verilmekte ve öğrenmeyi destekleyici etkinlikler öğretilmektedir.
- Anne-Çocuk Ev Programı: Program, düşük gelirli ailelerin iki ve üç yaşındaki çocuklarının bilişsel gelişimlerini desteklemeye amaçlamaktadır. Ev ziyaretleri çocuk iki yaşındayken (birinci program) ve üç yaşındayken (ikinci program) yapılmaktadır. Programda çocuk ile annenin sözel etkileşimini

desteklemek için oyuncaklar ve kitaplar aracılığıyla ev merkezli faaliyetler uygulanmaktadır.

Türkiye’de Ev Merkezli Aile Eğitim Programları

- Anne ve Çocuk Eğitim Programı: Hedef kitlesi sosyal ve ekonomik yönden olumsuz koşullarda yaşayan, ana sınıfına gitmeyen altı yaşındaki çocuklar ve onların anneleridir. Programın temel amacı, olumsuz koşullarda yaşayan çocukların çok yönlü gelişimlerini anneleri yoluyla desteklemek, annenin eğitici potansiyelini geliştirmek ve ev ortamını çocuklar için en uygun ortam hâline getirmektir.
- Gazi Üniversitesi Aile-Çocuk Eğitim Programı: Programda aile bireylerinin çocuk gelişimi, sağlığı ve disiplini konusunda bilgi ve becerilerinin geliştirilmesi ve bu yolla çocuğun gelişiminin desteklenmesi ve ev ortamının zenginleştirilmesi amaçlanmaktadır. Programın hedef kitlesi sosyo-ekonomik yönden dezavantajlı bölgede yaşayan sıfır-altı yaş çocukları ve aileleridir.
- Küçük Adımlar Erken Eğitim Programı: Sıfır-dört yaş arasında gelişimsel geriliği olan çocuklar ve ailelerinin ihtiyaçlarına yönelik hazırlanan ev temelli bir erken eğitim programıdır. Program, eğitim materyali, programın tanıtımı, öğretim ilkeleri, değerlendirme envanteri ve gelişim alanlarındaki becerilerin öğretiminden oluşmaktadır. Programın temel amacı anne babaların temel öğretim ilkelerini öğrenmelerini ve en doğru şekilde uygulayabilmelerini sağlamaktır.

AİLE KATILIMI

Aile katılımı, aileye konuya özgü becerilerin öğretilmesi, sosyal ve duygusal destek verilmesi, ailenin bir gruba katılması, etkili anne-baba çocuk ilişkisinin geliştirilmesi ve aile ile okul arasında bilgi alışverişinin sağlanması şeklinde tanımlanmaktadır. Aile katılım çalışmalarının amacı okulda verilen eğitimin evde, evde verilen eğitimin okulda desteklenmesini sağlayarak eğitimde bütünlüğü ve devamlılığı sağlamaktır. Okul aile işbirliği sürecinde çocuk, aile, eğitimci ve okul bir bütündür. Bu süreçte aile, eğitimci ve okulun birlikte hareket etmesi çocukların gelişim ve eğitimleri açısından çok önemlidir. Bu nedenle aile katılım çalışmaları eğitim programları içerisinde mutlaka yer almalıdır. Aile katılım çalışmaları, ailelerin okulda çocukların eğitimlerine katkı sağlayabilmelerine yardımcı olmayı amaçlayan aile eğitim etkinlikleri (eğitim toplantıları, konferanslar), aile iletişim etkinlikleri (telefon görüşmeleri, kitapçıklar, ses/ görüntü kayıtları, fotoğraflar, duyuru panoları, bülten, haber mektupları, yazışmalar, portfolyo dosyaları, toplantılar, okul ziyaretleri, geliş-gidiş zamanları, internet ve dilek kutuları), ebeveynlerin eğitim etkinliklerine katılımı ve ev ziyaretlerinden oluşmaktadır.

Ev Ziyaretleri

Aile katılım çalışmaları kapsamında yürütülen ev ziyaretleri, aile katılım çalışmalarının önemli bir parçasıdır. Ev ziyaretleriyle çocuğun gelişimi ve eğitiminde ev ve aile temel alınarak aileye çocuğu ile birlikte evde eğitim verilmektedir. Ev ziyaretleri hem çocuğun bulunduğu ortamı görmek, hem de aile hakkında bilgi edinmek açısından oldukça önemlidir. Aile katılımı faaliyetleri arasında yer alan ev ziyaretlerinin özellikle temel eğitim döneminde her çocuk için yılda en az iki defa düzenlenmesi önerilmektedir. Ev ziyaretleri planlanırken eğitimci ve aileler için uygun zaman seçilmeli, planlanan zamandan birkaç gün önce ev ziyareti aileye hatırlatılmalıdır. Ev ziyaretleri en fazla bir saat sürmelidir. Ev ziyaretlerinde eğitimcinin en önemli rolünün rehberlik olduğu unutulmamalıdır.

Ev Ziyaretlerin Önemi

Ev ziyaretlerinin çocuk, aile ve eğitimci açısından birçok yararı bulunmaktadır. Ev ziyaretleriyle çocuk eğitimcinin kendisiyle ilgilendiğini, kendisine değer verdiğini düşünür, mutlu olur ve özsaygısı gelişir. Okula ve eğitimciye karşı olumlu tutum geliştirir. Okulda verilen eğitim evde pekiştirilir böylece çocukların gelişimleri çok yönlü desteklenir. Aileler çocuklarının gelişimleri ve eğitimleri hakkında ayrıntılı bilgi sahibi olurlar. Ev ziyaretleri sırasında duygu ve düşüncelerini daha rahat ifade edebilir, çocuklarıyla ilgili endişelerini eğitimciyle daha kolay paylaşabilirler. Böylece beklentilerine ve sorunlarına daha kolay cevap bulabilirler. Eğitimci okul ortamında gözlemleme imkânı bulamadığı birçok şeyi (yaşanılan evin koşulları, aile içi etkileşim, çocuğun evdeki konum) gözlemleme imkânı bulur. Çocukları daha yakından tanır, çocuklarla ilgili problemlerin nedenlerini daha kolay anlar ve aileden hangi konularda destek alabileceğini bilir.

EV OKULU

Ev merkezli uygulamalardan bir diğeri ise ev okullarıdır. Ev okulu bir devlet ya da özel okul yerine çocuğun ebeveynleri veya özel eğitimciler tarafından evde eğitilmesidir. Ev okulu uygulamasında çocukların birincil eğitimcileri ebeveynleridir ve çocukların her türlü sorumluluğu ebeveynlere aittir. Ev okullarında, ebeveynler çocuklarını çoğunlukla evde okul adlı hazır öğrenme programı ile çalıştırırlar. Türkiye’de ev okullarının uygulanabilirliği tartışılan konulardan biridir. Bireysel farklılıklar bakımından ailelerin çocuklarının eğitimlerini kendilerinin üstlenmesi doğal olarak çocukların lehine bir uygulamadır. Ancak Türkiye’de genel öğrenim düzeyinin düşük olduğu dikkate alındığında çocuğuna bu desteği verebilmek için öncelikle ebeveynlerin kendilerini geliştirmeye gereksinimleri olduğu bir gerçektir.

ALTERNATİF UYGULAMALAR

İnsan hayatında oldukça önemli bir yer tutan erken yıllar çocukların öğrenmeye, keşfetmeye çok açık oldukları yıllardır. Bu dönemde öğrenilecek her türlü konu ileriye bir yatırımdır. Bu noktada öğrenmenin kalıcılığının sağlanması önemli hâle gelmektedir. Öğrenmede kalıcılık ve öğrenenlerin aktif olarak öğrenme yaşantılarına dâhil edilmeleriyle olanaklı hale gelebilir. Günümüze kadar uygulanan ve hâlâ güncelliğini koruyan geleneksel eğitim anlayışında ise öğrenenler pasif konumda oldukları için öğrenmede kalıcılığın sağlanması zorlaşmaktadır. Bu nedenle günümüzde öğrenenlerin daha aktif olabilecekleri yaparak- yaşayarak öğrenmenin gerçekleştirileceği alternatif uygulamalar kullanılmaya başlanmıştır.

Montessori Yöntemi

Dr. Maria Montessori tarafından ilk olarak zihinsel yetersizliği olan çocukların eğitiminde kullanılan program, zihinsel yetersizliği olan çocuklarda başarıyla sonuçlandığı için normal gelişim gösteren çocuklarda da uygulanmış ve kısa sürede tüm dünyada uygulanır hale gelmiştir. Montessori eğitiminde amacın, çocukta doğuştan var olan yaratıcılık ve keşif yeteneklerinin ortaya çıkarılması olduğu belirtilmektedir. Montessori'ye göre eğitim programında belirli kritik dönemler vardır. Bu dönemlerin özellikleri bilinerek çocuklar desteklenirse eğitim başarılı olur. Montessori, gelişimi üç dönemde inceler.

- Erken çocukluk gelişimi dönemi:

Bu dönemde bilinçsiz ve bilinçli emici zihin önemlidir.

- Son çocukluk dönemi
- Ergenlik dönemi Maria Montessori, çocuklarda belirli duyarlı dönemlerin olduğunu ve bu dönemlere uygun eğitim programının uygulanmasının başarıyı arttıracaklarını belirtmiştir. Bunlar şu şekilde sıralanır:

- Hareket duyarlılığı
- Dil duyarlılığı
- Küçük nesnelere olan duyarlılık
- Düzen duyarlılığı
- Müzik duyarlılığı
- Görgü ve nezaket duyarlılığı
- Duyuların incelik kazanması duyarlılığı
- Yazma duyarlılığı • Okuma duyarlılığı
- Uzamsal ilişkiler duyarlılığı
- Matematik duyarlılığı

Aynı zamanda Montessori programında birtakım ilkeler de bulunmaktadır.

- Hareket ve kavrama ilkesi
- Özgür seçim ilkesi • İlgi ilkesi
- Dış ödüllerden kaçınma ilkesi
- Alıştırmanın tekrarı ilkesi
- Dikkatin polarizasyonu/ konsantrasyonu ilkesi
- Normalleştirme ilkesi
- Akranlarla ve onlardan öğrenme ilkesi

Montessori yaklaşımında bireysel öğrenmeler önemli rol oynar. Ayrıca günlük yaşamda kullanılan malzemelerin minyatürlerine yer verilir.

Kullanılan materyaller;

- Günlük yaşam materyalleri ve deneyimler
- Duyu materyalleri • Dil materyalleri • Matematik materyalleri
- Genel kültür- bilim materyalleri (kozmetik eğitim)
- Jimnastik ve fiziksel egzersiz materyalleri

Montessori eğitiminde değerlendirme, gözlem, çocukların kendilerini değerlendirmeleri ve portfolyolar ile yapılır. Öğretmen rehber pozisyonundadır. Aynı zamanda iyi bir gözlemci, eğitim ortamını yapılandırabilen, çocuğa müdahale etmeyen bir kişidir. Aile ise çocuklarının gelişimlerinin farkında olan ve çocuklarından gerçekçi beklentileri olan, çocuğuna sorumluluk veren ve ona iyi rol-model olan kişidir.

Waldorf Yaklaşımı

Rudolf Steiner tarafından geliştirilen bir yaklaşımdır. Çocuk geleneksel eğitim anlayışında olduğu gibi tek bir özellik olarak ele alınmaz, fiziksel, psikolojik ve manevi özellikleri de göz önüne alınır.

Waldorf yaklaşımında tüm çocuklar ırk, renk, etnik köken, sosyoekonomik durumuna bakılmaksızın eğitime katılır. Eğitimde kültürel öğelere önem verilir. Eğitim, erken yıllarda başlayarak lise dönemine kadar devam eder. Waldorf yaklaşımında sınıfların duvarları çocukların yaratıcılık ve hayal güçlerini desteklemek amacıyla parlak renklerde boyanır. Perdeler doğal ve elyaf malzemelerden yapılır, ahşap malzemeler kullanılır, plastik, sentetik ve elektronik malzemeler kullanılmaz. Çocuklar açık hava etkinliklerinde bitkilerin ve hayvanların sorumluluklarını yüklenir. Waldorf eğitim programı çocukların duygu ve düşüncelerini rahatlıkla ifade ettikleri zaman dilimi ile başlar, öğretmen rehberliğinde, oyun, şiir, parmak oyunları, şarkılar, günlük hayatta karşılaşılan etkinliklerle devam edilir. Waldorf eğitim programında akrandan öğrenmeye önem verilir, gruplar karma yaş olarak düzenlenir. Öğretmen, çocuğun yaratıcılığını destekleyecek şekilde eğitim ortamını düzenler. Aile ise okul yönetiminde yer alır, kararlara ve uygulamalara, okuldaki çalışmalara katılır.

High Scope Yaklaşımı

Ailesinin ekonomik durumlarından dolayı eğitim hayatına devam edemeyen çocuklara yönelik hazırlanan programdır. Çocukların kendi öğrenmelerini yapılandırmalarına imkan sağlayacak şekilde etkin katılımları ön plandadır. Ortam ve materyaller bu duruma göre şekillendirilir. Kullanılan materyallerin çocuğun günlük yaşamda sıklıkla karşılaşacağı türden olmasına da dikkat edilir. Yetişkinler çocukları dinleyen ve sorduğu sorularla çocuğu yönlendirmeyen ya da sınırlandırmayan özelliklerle övmekten kaçınır. Çocukların farklı deneyimler yaşayabilmeleri için ilgi köşeleri düzenlenir. High Scope yaklaşımında eğitim programı;

- Karşılama zamanı
- Planla- yap- değerlendir zamanı
- Küçük grup zamanı
- Büyük grup zamanı
- Açık hava zamanı
- Geçiş zamanı
- Beslenme ve dinlenme zamanından oluşur.

Değerlendirme, otantik değerlendirme şeklinde yapılır. Böylece hem çocukların gelişim alanları, hem de eğitim programı değerlendirilir. High Scope yaklaşımında öğretmen iyi bir rehber, iyi bir gözlemcidir. Ailelerin eğitim faaliyetleri içerisinde olmasına dikkat edilir, yılda en az bir kez ev ziyaretleri, en az iki kez kurumda toplantılar ve seminerler düzenlenir.

Reggio Emilia Yaklaşımı

Programda sanatçı, yazar, bilim insanı, tarihçi ve şairlere yer verilir. Ayrıca erken çocukluk eğitimine özgürlükçü bir yapı kazandırılır. Reggio Emilia yaklaşımında çocuk aktif, gözlemci ve kendi kararlarını kendisi alabilen bir bireydir. Çevre fiziksel ve sosyal bağlamda ele alınır. Çevre düzenlemesi çocuğu düşünmeye sevk edecek şekilde yapılır. Demokratiklik ve karşılıklılık ilkelerine önem verilir. Projeler çocukların deneyimlerinden ya da ilgilerinden yola çıkılarak hazırlanır, süresine çocuklar karar verir, kapalı ya da açık alanlarda uygulanabilir. Öğretmen kolaylaştırıcı rol üstlenir. Dokümantasyon çocukların düşüncelerini, tepkilerini, ses kayıtlarını, video görüntülerini içinde bulunduran formlardır. Tetikleyici ise farklı olan yaratıcılığı ve hayal gücünü ortaya çıkarabilecek her türlü şeydir. Reggio Emilia yaklaşımında, çocuklar kendilerini çok farklı yollarla ifade edebilir. Reggio Emilia yaklaşımında öğretim programı çocukların ilgi ve ihtiyaçlarına göre şekillenen ve kendini sürekli yenileyen dinamik bir programdır. Kendiliğinden oluşan programda, çocukların ilgi, istek ve ihtiyaçlarına göre şekillendirilme söz konusudur. Uzlaşmaya dayalı programda, yine çocukların ilgileri ön plana alınır, ancak ekipte yer alan diğer kişilerin görüşlerine de önem verilir.

Bank Street Yaklaşımı

Çocuğun erken dönemlerdeki yaşantılarına odaklanılır. Çocuk, aile, toplum ve kültür birlikte ele alınır. Çocuklar araştırma ve deney yaparlar. Çocuğun ilk olarak ilişki içinde olduğu yakın çevresi ve daha sonra uzak çevresine yönelik etkinlikler yapılmaktadır.

Bunlar şu şekilde sıralanır:

- Sosyal çalışma
- Okuma- yazmaya hazırlık
- Matematik
- Bilim
- Yabancı dil
- Sanat ve atölye çalışmaları
- Müzik
- Kütüphane
- Beden eğitimi

Çocukların tüm etkinliklere aktif olarak katılmasına izin verecek ortamlar oluşturulur, materyaller

sağlanır. Zaman çok esnek olarak kullanılır, sınıfların hareketli yapıda olması esnekliğe katkı sağlar. Değerlendirme, çocukların gözlenmesi ve gelişim alanlarının desteklenmesi ile gerçekleşir. Öğretmen, çocuğun gelişimini iyi bilen, iyi gözlem yapabilen ve ortamı iyi organize edebilen bir kişidir. Ailenin çocuklarıyla etkinliklere katılması önemlidir. Aileler için seminerler düzenlenir, her ay ev ziyaretleri yapılır.

Proje Yaklaşımı

Çocuğun öğrenmesinde kendisini ve çevresini de sorgulaması önemlidir.

Proje yaklaşımının temel özellikleri şu şekilde sıralanır.

- Konuşma- tartışma
- Alan gezileri
- Drama
- Araştırma
- Sunum

Proje yaklaşımında öğretmen iyi bir rehber, planlamacı ve organizatör olmalı, ailenin ise çocuğun proje çalışmasında çocuğa destek vermesi gerekir. Çocuk ise kendi geçmiş yaşantısından edindiği tecrübelerle projeyi planlamalıdır. Projeler üç aşamada planlanır ve gerçekleştirilir. İlk aşama, projeye başlamadır. Proje çocukların ilgileri ile başlayabileceği gibi öğretmenin yönlendirmesiyle de başlayabilir. Bilinenlerin ve bilinmeyenlerin tespiti, kavram haritalarının oluşturulması, ailenin sürece dahil edilmesi, alan gezilerinin nereye yapılacağına planlanması bu aşamada gerçekleştirilir. İkinci aşama, alan/gezi çalışmalarıdır. Alan/gezi çalışmaları sırasında çocuk araştırma, deney ve gözlem yapar, gördüklerini ve deneyimlerini farklı yollarla ifade eder. Üçüncü aşama, projeyi sonlandırmadır. Yeni bir bilgi gelmeyince proje sonlandırılır. Çocuklar yaptıkları ürünleri kendilerinin belirledikleri zaman ve yerde sergilerler. Değerlendirme, projede çocukların aldıkları sorumlulukları ne düzeyde yerine getirdiği, çocukların gelişim alanları ve öğretmen davranışları üzerinden yapılır.

ÇOCUKLARDA TARAMA VE DEĞERLENDİRME

Bireyin yaşamı, döllenmeden başlayarak hayatın sonuna kadar devam etmekte ve devamlı olarak değişme göstermektedir. Anne karnında başlayan hızlı büyüme ve gelişme doğumdan sonraki süreçte de devam etmektedir. Bu süreçte bazı dönemlerde hızlı bir ilerleme süreci gözlemlenirken, bazı dönemlerde bu sürecin yavaşladığı görülmektedir. Çocuklarda gelişimin normal seyrinde devam edip etmediğinin belirlenmesi için çocukların yaş gruplarına ve içinde yaşadığı kültürel ortama göre gelişimsel normlarının bilinmesi, bu doğrultuda gelişimsel tarama ve değerlendirme çalışmalarının yapılması gerekmektedir. Gelişimsel tarama, gelişimsel veya davranışsal sorunlara yönelik risk faktörlerinin erken tanınmasına yardımcı olacak kısa, formal ve standardize değerlendirmeler şeklinde tanımlanır. Tarama, birçok çocuğun hızlı şekilde değerlendirilmesine imkân verir. Tarama testinde şüpheli görülen bir çocuk için ayrıntılı bir değerlendirme ve gelişimsel tanılama yapılır. Gelişimsel değerlendirmede ise çocuk hakkında gelişimsel bilgi toplanır, gelişimsel gecikme/ gelişimsel gerilik/ risk altında olan alan/ alanları belirlenir, atipik ya da riskli gelişim özelliği olup olmadığı saptanır, çocuğun güçlü gelişimsel özellikleri ve desteğe ihtiyaç duyduğu gelişimsel alan ve özellikleri belirlenir. Çocukların ilgi, ihtiyaç ve yetenekleri ile özelliklerinin, kişisel ve sosyal uyumlarının, zayıf ve güçlü yanlarının, çevresindeki kişilerle olan etkileşiminin, problemlerin nedenlerinin, yetiştiği çevrenin olumlu ve olumsuz özellikleri ile gelenek görenek ve alışkanlıklarının belirlenerek ortaya konması gelişimi desteklemek, etkili eğitim ortamı sunabilmek ve problemi ortadan kaldırmak için alınan önlemlerin ne ölçüde amaca ulaştığını görmek açısından önemlidir. Bunlardan dolayı gelişimsel tarama ve değerlendirmeye ihtiyaç vardır.

DEĞERLENDİRME YÖNTEMLERİ

Çocuklarda tarama ve değerlendirmede kullanılacak farklı yöntemler bulunmaktadır. Değerlendirmede farklı yöntemler bir arada kullanılabilir. Çocuklarda tarama ve değerlendirmede kullanılacak yöntemler biçimsel ve biçimsel olmayan yöntemler olmak üzere iki başlık altında ele alınmaktadır. Biçimsel Yöntemler Biçimsel yöntemlerde standart testler kullanılır. Standart Testler Standart testler uygulama sürecine başlamadan önce standardizesi yapılmış, uygulama yönergelerini ve elde edilen verilerin değerlendirilmesi ile ilgili bilgileri içeren bir kılavuz kitaba sahip olan değerlendirme araçlarıdır. Standart testler ise; yetenek testleri, başarı testleri, gelişimsel tarama testleri, zekâ testleri, hazırbulunuşluk testleri ve ilgi envanterleri şeklinde incelenmektedir. **Yetenek Testleri:** Çocukların eğitim sürecinde bir alandaki başarı seviyelerini tespit etmeye yönelik kullanılan değerlendirme araçlarıdır.

Başarı Testleri: Çocukların bir alandaki performanslarını belirlemeye yönelik uygulanan değerlendirme araçlarıdır.

Gelişimsel Tarama Testleri: Grup ya da bireysel uygulanabilen ve çocukların akranlarına göre gelişimlerinde her hangi bir gerilik olması durumunu belirlemeye yönelik kullanılan değerlendirme araçlarıdır.

Zekâ Testleri: Bireylerin zekâ seviyelerinin tespitinde kullanılan değerlendirme araçlarıdır.

Hazırbulunuşluk Testleri: Çocukların okula başlama evresinde, eğitim sürecine hazır olup olmadıklarının belirlenmesinde kullanılan değerlendirme araçlarıdır.

İlgi Envanterleri: Bireylerin eğitsel ve mesleki anlamda ilgilerinin ne yönde olduğunu, hangi alanlara eğilimlerinin olduğunun belirlenmesinde kullanılan değerlendirme araçlarıdır. Grup ya da bireysel olarak uygulanabilen bir değerlendirme aracıdır.

Biçimsel Olmayan Yöntemler

Biçimsel olmayan değerlendirme yöntemlerinden, görüşme ve gözlem yöntemleri en sık kullanılan değerlendirme yöntemleridir.

Gözlemler

Gözlem, bireylerin bireysel ya da grup olarak hedeflenen bir amaca yönelik planlı bir şekilde incelenmesi durumudur. Gözlemler, gözlemci tarafından herhangi bir hazırlık yapılmadan, anlık gelişebileceği gibi, gözlemci tarafından ön hazırlık yapılarak bir amaca yönelik gerçekleştirilebilir. Gözlem gerektiği durumlarda her iki gözlem türünü bir arada kullanarak da değerlendirme yapılabilir. Gözlemci incelemek istediği durumu uzun süreli gözlemleyebileceği gibi, belirleyeceği değişik zamanlarda da gözlemlerini gerçekleştirebilir. Yine gözlemci tarafından gözlemler doğal bir ortamda gerçekleştirilebileceği gibi gözlemci tarafından düzenlenen bir ortamda da gözlemler gerçekleştirilebilir.

Birbirinden farklı gözlem türleri bulunmaktadır. Gözlemler değişkenlerin kontrol edilmesine göre, gerçekleştiği ortama göre ve sürekliliğine göre farklılaşmaktadır. Değişkenlerin kontrol edilmesine göre gözlem türleri; yapılandırılmamış, yarı yapılandırılmış ve yapılandırılmamış gözlem olmak üzere üçe ayrılmaktadır. Gerçekleştiği ortama göre gözlem türleri; doğal ortamdaki gözlem ve yapay ortamdaki gözlem olarak ikiye ayrılır. Sürekliliğine göre gözlem türleri ise sürekli ve aralıklı gözlem olmak üzere ikiye ayrılmaktadır.

Görüşmeler

Görüşme, bir bireyle herhangi bir konuda gerçekleştirilen karşılıklı iletişim süreci sonucunda bireyden veri elde etme sürecidir. Görüşme esnasında görüşmeci karşısındaki kişiye karşı nazik davranmalı, güler yüzlü olmalı ve konuşma sürecinde ihtiyaç durumuna göre karşısındaki bireyi konuşması yönünde cesaretlendirici davranmalıdır. Görüşmeler uygulanan kuralların katılığına göre yapılandırılmış görüşme, yarı yapılandırılmış görüşme ve yapılandırılmamış görüşme şeklinde üçe ayrılmaktadır. Katılımcı sayısına göre görüşme türleri ise; çocuk görüşmeleri ve aile görüşmeleri şeklinde ikiye ayrılmaktadır.

DEĞERLENDİRMEDE ALTERNATİF YÖNTEMLER

Çocuklar için kullanılan biçimsel değerlendirme ve biçimsel olmayan değerlendirmelerin dışında kullanılan bir diğer değerlendirme yöntemi de alternatif değerlendirme yöntemidir. Alternatif değerlendirme yöntemi; oyun temelli değerlendirme, performans değerlendirme, işlevsel değerlendirme ve programa dayalı değerlendirme olarak gruplandırılmaktadır.

Oyun Temelli Değerlendirme

Çocukların oyun oynarken veya bir etkinlik çalışmasını gerçekleştirirken çevresindeki akranları ya da bireylerle nasıl oynadığını, iletişim kurduğunu gözlemlememizi sağlayan değerlendirme yöntemidir.

Performans Değerlendirme

Performans değerlendirmede çocukların bilgi ve yeteneklerini sergilemelerine olanak sağlayan bir değerlendirme çeşididir. Performans değerlendirmede gelişimsel dosyalar (portfolyolar) kullanılmaktadır. Gelişimsel dosyalar (portfolyolar), çocukların eğitimleri sırasında ortaya koydukları ürünlerin bir araya getirilmesinden oluşan gelişim dosyasıdır. Portfolyolar içeriğine göre, gösteri portfolyosu, süreç portfolyosu ve arşivsel portfolyo olarak üçe ayrılmaktadır. Portfolyolar portfolyonun oluşturulduğu kişiye göre de eğitimci organizasyonlu portfolyo ve çocuk organizasyonlu portfolyo olarak ikiye ayrılmaktadır. Portfolyolar amaçlarına göre ise; yıllık portfolyo, kalıcı portfolyo, değerlendirme portfolyosu ve işleyen portfolyo olarak dörde ayrılmaktadır.

İşlevsel Değerlendirme

Probleme sahip çocukların problemi hakkında bilgi edinmek, bu bilgiler ışığında problemleri davranışları düzeltme amaçlı uygun metotlar belirlenerek problemi düzeltme amaçlı uygulanan değerlendirme yöntemidir. Programa Dayalı Değerlendirme Programa dayalı değerlendirmede çocuklar için hazırlanan programın etkisinin incelenmesi, programda revize edilmesi gereken alanların belirlenmesi ve düzenlenmesini içeren değerlendirme yöntemidir.

Türkiye’de çocuklara hizmet veren kurumlar ele alınarak açıklanmıştır. Bu doğrultuda çocuklara hizmet veren kurumlar; Sağlık Bakanlığı, Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, Milli Eğitim Bakanlığı, Üniversiteler, Yerel Yönetimler, Sivil Toplum Örgütleri ve Diğer Kurumlar kapsamında incelenmiştir.

SAĞLIK BAKANLIĞI

Sağlık Bakanlığı hizmet birimlerini incelediğimizde; Kamu Hastaneleri Genel Müdürlüğü, Sağlık Hizmetleri Genel Müdürlüğü, Halk Sağlığı Genel Müdürlüğü kapsamında çocuklara hizmet verilmektedir.

AİLE, ÇALIŞMA VE SOSYAL HİZMETLER BAKANLIĞI

Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı çocukla ilgili hizmetleri Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü çatısı altında toplamıştır. Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü kapsamında çocuklarla ilgili Koruyucu ve Önleyici Hizmetler, Sosyal Rehabilitasyon Hizmetleri, Aile Yanında Destek Hizmetleri, Bakım Hizmetleri, Çocuk Hakları, Eğitim ve Toplumsal Destek Hizmetleri birimleri bulunmaktadır. Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü Koruyucu ve Önleyici Hizmetler kapsamında öncelikle çocukların üstün yararını ön planda tutarak risk altındaki ailelerin ve çocukların genel özellikleri belirlenerek, risk oluşmadan çocukların aile ortamında desteklenmesi; bunun mümkün olmaması durumunda ise koruyucu aile hizmetlerinden yararlandırılması; aile ve akraba yanında bakımın mümkün olmadığı durumlarda ise çocukların ev tipi bakım kuruluşlarında bakımının sağlanması hizmetleri yapılmaktadır. Ayrıca çalışan ebeveynlerin - 0-6 yaş grubundaki çocuklarının bakımını gerçekleştirmek, bu çocuklara temel değer ve alışkanlıklar kazandırmak amacıyla özel kreş ve gündüz bakımevleri hizmetleri yürütülmektedir. Bununla birlikte ortaöğretime devam eden çocukların okul zamanlarının dışında sosyal faaliyetlerle gelişimlerinin desteklediği özel çocuk kulübü hizmeti verilmektedir.

Sosyal Rehabilitasyon Hizmetleri kapsamında 29/03/2015 tarihinde yürürlüğe giren Çocuk Destek Merkezi Yönetmeliği’ne göre suça sürüklenen, suç mağduru ve sokakta risk altındaki çocuklara psikososyal destek hizmeti vermek üzere ihtisaslaşmış Çocuk Destek Merkezleri açılmış olup, bu merkezler çocukların temel gereksinimlerini karşılamak, fiziksel, duygusal, psikolojik ve sosyal ihtiyaçlarını belirleyerek gerekli müdahaleleri gerçekleştirmek, aile ve yakın çevrelerine dönmelerini veya diğer sosyal hizmet modellerine hazır hâle gelmelerini sağlamak üzere hizmet vermektedir. Çocuk Destek Merkezleri arasında suça sürüklenen, suç mağduru, sokakta yaşayan, gebe çocuklar ve çocuk anneler, refakatsiz sığınmacı ve madde bağımlısı çocuklara yönelik Çocuk Destek Merkezleri bulunmaktadır.

Aile Yanında Destek Hizmetleri kapsamında, korunmaya ihtiyacı olan çocukların korunmasını gerektirecek ekonomik nedenlerin olması durumunda, çocuğun ailesi yanında bakımının sağlanması amacıyla ailelere sosyal ekonomik destek hizmeti verilmektedir.

Bakım Hizmetleri kapsamında haklarında korunma kararı ya da bakım önlemi verilen çocukların korunması ve bakım hizmetleri yanında fiziksel ve psikososyal gelişimlerinin desteklenmesi, bir iş veya meslek sahibi olmaları ve topluma kazandırılmalarının sağlanması amacıyla hizmetler verilir. Bu hizmetler Çocuk Evleri ve Çocuk Evleri Koordinasyon Merkez Müdürlükleri, Çocuk Evleri Siteleri, Çocuk Koruma İlk Müdahale ve Değerlendirme Merkezlerinde yürütülür.

Çocuk Hakları kapsamında, Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığına bağlı il müdürlükleri bünyesinde faaliyetlerini yürütmekte olan İl Çocuk Hakları Komiteleri tarafından akrandan akrana tekniği ile Çocuk Hakları Eğitici Eğitimleri verilmektedir. Çocuk Hakları Eğitici Eğitimi Modülünün içerisinde İletişim Becerisi, Duyguların İfadesi, Çocuk Hakları, Farklılıklara Saygı, Şiddeti Tanıma, Şiddetten Korunma konuları da yer almaktadır. Ayrıca Ulusal Gelişim Raporları hazırlanmakta Çocuk Hakları İl Çocuk Komiteleri tarafından çeşitli etkinlikler gerçekleştirilmektedir.

Eğitim ve Toplumsal Destek Hizmetleri kapsamında, haklarında bakım tedbiri veya korunma kararı olan çocukların eğitim yönünden sürekli takip edilerek akademik başarılarının artırılması ve sportif, sosyal, kültürel, sanatsal alanlarda kendilerini geliştirmesine yönelik il müdürlükleri bünyesinde etkinlik gösteren aile danışma merkezleri ile toplum merkezleri bulunmaktadır. Çocuklar ve gençler buralarda hem hoşça vakit geçirip istedikleri türde etkinliklere katılırlar hem de istedikleri konularda sorup danışarak bilgiler alırlar.

MİLLİ EĞİTİM BAKANLIĞI

Milli Eğitim Bakanlığı Özel Eğitim ve Rehberlik Hizmetleri Genel Müdürlüğü Rehberlik Hizmetleri Daire Başkanlığı kapsamında Rehberlik ve Araştırma Merkezleri bulunmaktadır. Ayrıca çocuklara yaşam becerilerini kazandırmayı amaçlayan Rehberlik ve Psikolojik Danışmanlık hizmetleri bulunmaktadır.

ÜNİVERSİTELER

Türkiye'deki üniversitelerde sağlıkla, eğitimle ilgili birimlerle üniversitelere bağlı Enstitü/Araştırma Merkezleri çocukla ilgili hizmet vermektedir.

Sağlıkla İlgili Birimler

Üniversitelerde sağlıkla ilgili Tıp Fakültesi, Diş Hekimliği Fakültesi, Sağlık Bilimleri Fakültesi, Sağlık Bilimleri Yüksekokulu, Sağlık Hizmetleri Meslek Yüksekokulu, Meslek Yüksekokulu, Sağlık Bakanlığı Çocuk Hastaneleri/Birimlerinde ve merkezlerde çocuklara hizmet verilmektedir.

Eğitimle İlgili Birimler

Türkiye'de eğitimle ilgili üniversitelerin Eğitim Fakülteleri bünyesinde çocukla ilgili bölüm/anabilim dalları bulunmaktadır. Bu bölüm/anabilim dallarında çocuklara hizmet verecek öğretmenler yetiştirilmektedir.

Enstitü/Araştırma Merkezleri

Üniversitelerde çok az sayıda bulunan enstitüler sağlıkla ilgilidir. Sağlıkla ilgili olmayan birimler genellikle araştırma merkezleridir. Ayrıca üniversitelerin bünyesinde Çocuk Üniversiteleri bulunmaktadır.

YEREL YÖNETİMLER

Başta büyükşehir belediyeleri olmak üzere günümüzde birçok yerel yönetim birimi bünyesinde, çocuklara yönelik hizmet merkezleri geliştirilmiştir. Belediyelerin çocuklara yönelik çevresel düzenlemeler, kültürel, sanatsal ve sportif faaliyetler, eğitim ve sağlık hizmeti, sosyal yardım uygulamaları bulunmaktadır.

SİVİL TOPLUM KURULUŞLARI

Sivil toplum kuruluşları, küçük yerel derneklerden, çok geniş ve oldukça profesyonel kuruluşlara kadar son derece farklı gruplardan oluşmaktadır. Sivil toplum kuruluşları denildiğinde öncelikle akla dernekler ve vakıflar gelmektedir. Ancak kooperatifler, sendikalar, meslek odaları da bu kapsamdadır. Çocuğa hizmet veren sivil toplum kuruluşları arasında çocukla doğrudan ilgili olanların yanında, dolaylı olarak ilgili olanlarda bulunmaktadır. Gönüllü kuruluşlar uğraş alanlarına göre eğitim/bilim; koruma/hizmet/yardım; aile/kadın; sağlık olarak sınıflandırılabilir.

DİĞER KURUMLAR

Çocuklara hizmet veren diğer kurumlar arasında Adalet Bakanlığı, İçişleri Bakanlığı ve Jandarma Genel Komutanlığı da bulunmaktadır.

Adalet Bakanlığı

Adalet Bakanlığı tarafından Koruyucu ve Önleyici Politikalar Kapsamında anne ile beraber cezaevinde kalan sıfır-altı çocuklar için kreş hizmetleri bulunmakta ayrıca eğitim faaliyetleri yürütülmektedir. Ceza ve Tevkif Evleri Genel Müdürlüğü, yürüttüğü hizmetlerde; çocuğun yeniden toplumsallaşma sürecini kolaylaştırmayı hedeflemektedir. Çocukların ihtiyaç duydukları psikososyal yardım ve destek çalışmalarından yararlanmaları sağlanmaktadır. Çocuklarla çalışan yönetici, infaz ve koruma memurları ile diğer personele hizmet içi eğitimler yoluyla verilmek üzere "Personel Eğitim Programı" geliştirilmiştir. Her çocuk için ayrı bir durum saptamasının yapılıp cezaevinde yürütülecek iyileştirme sürecinin planlandığı ve uygulandığı, hükümlüye özel programın yürütülmesi için gerekli iyileştirici ortamın oluşturulduğu, sürekli ölçme ve değerlendirme ile kendini denetleyen Bireyselleştirilmiş İyileştirme Sistemi (BİSİS) ve Grup Liderliği sistemi oluşturulmuştur.

İçişleri Bakanlığı

Suçta sürüklenen çocuklar ile ilgili olarak suç soruşturması yapılmaktadır. Çocuk ve Gençler Sosyal Koruma ve Destek Programı (ÇOGE) kapsamında tehlike altındaki çocukların topluma kazandırılması amacıyla sportif, kültürel faaliyetlerin yanında İŞKUR'la da ortaklaşa meslek edindirme kursları ve kültürel geziler düzenlenmektedir. Güvenli Okul/Güvenli Eğitim Projesi kapsamında çocukların madde bağımlılığı, şiddet ve diğer tehlikelere karşı güvenli bir eğitim yaşamı sürdürmesi için çalışmalar yapılmaktadır. İçişleri Bakanlığı Emniyet Genel Müdürlüğü bünyesinde bulunan Çocuk Şube Müdürlüğü/Büro Amirliği korunma ihtiyacı olan, ihmal ve istismara uğrayan, ev ya da kaldığı kurumdan kaçan, mülteci, sahipsiz, sokakta yaşamını sürdüren, sokakta çalıştırılan, ikamet ettiği yeri bilmeyen, hakkında koruma, ıslah ve/veya tedavi tedbiri alınan, suça maruz kalan, suç işlediği ile ilgili şüphe altında bulunan, kimliği tespit edilemeyen çocuklara hizmet vermektedir.

Jandarma Genel Komutanlığı

Jandarma Genel Komutanlığı Asayiş Daire Başkanlığı bünyesinde kadına ve çocuğa yönelik işlemlerin tek elden yürütülmesi, koordinesi ve gelişmelerin takibi amacıyla 2012 yılında Aile İçi Şiddetle Mücadele ve Çocuk Şube Müdürlüğü kurulmuştur. İl Jandarma Komutanlıkları Asayiş Şube Müdürlükleri bünyesinde 2017 yılı itibarıyla 81 ilde Çocuk ve Kadın Kısım Amirlikleri oluşturulmuştur. İlçe ve Jandarma Karakol Komutanlıklarında ise Çocuk ve Kadın Suçları İşlem

Astsubayı kadrolaşmıştır.

GİRİŞ

Nitelikli çocuk gelişimi ve eğitimi hizmetlerinin sunulabilmesi için bilinmesi gereken en önemli konu, çocukların doğum öncesi ve doğum sonrası gösterdikleri gelişim özellikleridir. Çünkü kalıtım ve çevre etkileşiminin etkisiyle çocuklar her yaşta farklı gelişim özellikleri gösterirler. Çocukların dönemlere göre gelişim özelliklerini bilmek anne babalara, eğitimcilere ve uzmanlara onları yetiştirirken kolaylık sağlar ve çocuklarla yaşanabilecek sıkıntılı dönemleri daha rahat ve endişelenmeden atlattıklarına yardımcı olur.

ÇOCUK GELİŞİMİ VE GELİŞİM ALANLARI

Çocuk gelişimi; fiziksel, bilişsel, dil, motor, sosyal duygusal gelişim ve öz bakım becerileri ile bir bütünü ifade eder. Bu gelişim alanlarındaki ilerleme doğum öncesinden doğum sonrasına sürekli ve her çocuğun kendine özgü bir şekilde gelişim ve öğrenme şekli vardır. Çocuk tüm gelişim alanları ve bu alanlardaki sağlıklı ilerleme ile bir bütündür.

- Fiziksel gelişim, bedeni oluşturan tüm organların gelişmesi, boyun uzaması, kilonun artışı, kemiklerin gelişimi, dişlerin çıkması ve değişmesi, kas, beyin ve tüm sistemler (sinir, sindirim, dolaşım, solunum, boşaltım gibi) ve duyu organlarının gelişimidir.
- Bilişsel gelişim, bireyin anlamasını ve öğrenmesini sağlayan zihinsel etkinliklerdeki gelişimdir. Bebeklikten yetişkinliğe kadar bireyin, çevreyi ve dünyayı anlaması ve düşünme yollarının daha karmaşık ve etkili hale gelmesi sürecidir.
- Dil gelişimi, seslerin, sözcüklerin, sayıların, sembollerin kazanılması, saklanması ve dilin kurallarına uygun olarak kullanılmasını içeren bir süreçtir.
- Motor gelişim, fiziksel büyüme ve merkezi sinir sisteminin gelişimine paralel olarak organizmanın isteme bağlı hareketlilik kazanmasıdır. Bir başka deyişle, temelinde hareket olan becerilerin kazanılmasını içeren ve doğum öncesi dönemde başlayıp ömür boyu devam eden bir süreçtir.
- Sosyal duygusal gelişim, çocuğun kendini ifade edebilmesi, duygularını kontrol edebilmesi, kendisiyle ve çevresiyle uyum içinde olabilmesini ifade eder.
- Özbakım becerileri, çocuğun tüm gelişim alanlarına bağlı bir şekilde ve gelişim özelliklerine uygun kendi bakımı ve yaşamını başkalarının yardımına ve varlığına gereksinim duymadan sürdürebilmesini sağlayan kişisel bakım becerilerini kapsar.

ÇOCUK GELİŞİMİNİN UYGULAMA ALANLARI

Çocuk gelişiminin uygulama alanları; aile danışmanlığı alanı, sağlık alanı, eğitim alanı, sosyal hizmet alanı, özel eğitim alanı ve diğer alanlar olarak gruplandırılabilir.

Aile Danışmanlığı Alanı

Çocuk ve ailelere 'aile dostu' hizmetler sağlayabilmek için danışmanlık çalışmalarında duygusal destek, gelişimsel rehberlik, önleyici müdahale, ilerletme ve tedavi hizmetleri gibi destek çalışmaları yapılabilir.

Duygusal destek: Anne babaların cesaretlendirilmesi, dinlenmesi, kendi deneyimleri hakkında düşündürme ve deneyimlerini paylaşmasını sağlama gibi konuları içermektedir.

Gelişimsel rehberlik (tarama ve değerlendirme): Doğum öncesinden başlanarak ergenlik döneminin sonuna kadar gelişim alanlarının (fiziksel, bilişsel, dil, motor, sosyal duygusal gelişim alanları ve öz bakım becerileri) gelişimsel, psikometrik ve eğitsel ölçme araçlarıyla ve informal yöntemlerle değerlendirilmesi sürecidir.

Anne babalık becerilerinin güçlendirilmesi: Anne babaların, çocuklarının gelişimlerini desteklemelerine yönelik becerilerinin geliştirilmesidir. Bu destek anne babaların çocuklarının gelişimlerinin her aşamasında gerekli olan yetenek ve anlayışı kazanmaları yönünde önleme, işbirliği ve eğitim yaklaşımına dayalı olarak yapılır.

Erken müdahale: Gelişimsel riskler taşıyan ya da gelişimsel sorunları olduğu tespit edilen, gelişimini olumsuz yönde etkileyen özel bir durumu olan bebek ve çocukların belirlenmesi ve bu doğrultuda önleyici çalışmalar yapılmasıdır.

Tedavi: Çocukların yaşadığı gelişimsel sorunlar veya ailelerin çocuklarıyla etkileşimlerinin yanı sıra ruh sağlığı gereksinimlerini de içeren güçlükler yaşamaları özelleşmiş tedaviler gerektirebilir. Bu problemler çocukların genel sağlık sorunlarını, özel eğitim gereksinimini ya da anne babanın tanılanmış bir ruhsal bozukluğunu, ağır derecede ilaç kullanımını ya da dirençli evlilik problemlerini içerebilir.

Sağlık Alanı Çocuk gelişimciler, Sağlık Bakanlığı

Halk Sağlığı Genel Müdürlüğü Aile Hekimliği Dairesi Başkanlığına bağlı Aile Sağlığı Merkezleri ve Aile Hekimliği Birimlerinde ve Kamu Hastaneleri Genel Müdürlüğüne bağlı hastanelerin (devlet hastaneleri, eğitim ve araştırma hastaneleri, üniversite hastaneleri ve özel hastaneler) ilgili birimlerinde gelişimsel değerlendirme, destek ve takip çalışmalarını yürütmektedir.

Eğitim Alanı

Milli Eğitim Bakanlığına bağlı okul öncesi eğitim kurumları, sıfır-üç yaş çocuklarına hizmet veren kreş ve gündüz bakım evleri, üç-altı yaş çocuklarına hizmet veren anaokulları, beş-altı yaş çocuklarına hizmet veren anasınıfları ve çocuk kulüpleri şeklinde gruplandırılmaktadır. Bunların dışında üniversitelerin bünyelerindeki okul öncesi eğitim kurumlarında da genelde üç-altı yaş çocuklarına hizmet verilmektedir.

Kreş ve gündüz bakımevleri: Kreşler, 0-24 aylık çocuklara hizmet veren kuruluşlardır. Gündüz bakımevleri ise 25-66 aylık çocuklara hizmet veren kuruluşlardır.

Anaokulları: Milli Eğitim Bakanlığına bağlı olarak açılan üç-altı yaş çocuklarının eğitimi hedefleyen kurumlardır.

Anasınıfları: Eğitim amacıyla beş-altı çocukları için örgün ve yaygın eğitim kurumları bünyesinde hizmet vermektedir. Yaygın olarak devlet okullarında bulunmakla birlikte özel okullar kapsamında da açılabilir.

Uygulama anaokulları ve anasınıfları: Milli Eğitim Bakanlığına bağlı diğer öğretim kurumları bünyesinde üç-altı yaş çocuklarının eğitimi amacıyla açılan okul öncesi eğitim kurumlarıdır. Bu kurumlar, yaygın olarak kız meslek liselerindeki öğrencilerin uygulama yapmaları amacı ile planlanmıştır.

Çocuk kulüpleri: Okul öncesi eğitim, ilkökul ve ortaokul kurumlarında velilerin isteği, personel ve fiziki olanakların yeterli olması durumunda çocukların/öğrencilerin eğitimlerinin ve sosyal gelişimlerinin desteklenmesi amacıyla eğitim saatleri dışındaki zamanlarda faaliyet göstermek üzere açılan kurumlardır.

Yaz okulu: Okul öncesi eğitimi yaygınlaştırmak ve geliştirmek, çalışan anne ve babaların taleplerini karşılamak için okul müdürlüklerince okul öncesi eğitim programı doğrultusunda iki ayı (Temmuz -Ağustos) geçmemek üzere yaz aylarında açılmaktadır. Bir gruptaki çocuk sayısının 10'dan az 20'den fazla olmama koşulu bulunmaktadır. Sosyal Hizmet Alanı Korunmaya muhtaç çocuklar için Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından bazı bakım modelleri uygulanmaktadır. Bu bakım modelleri; çocuk yuvaları, çocuk evleri ve sevgi evleri modelleridir.

Çocuk Yuvaları: Sıfır-on iki yaş arası korunmaya muhtaç çocuklarla gerektiğinde on iki yaşını dolduran kız çocuklarının bedensel, eğitsel, psikososyal gelişimlerini sağlıklı bir kişilik ve iyi alışkanlıklar kazanmalarını sağlamakla görevli ve yükümlü, yatılı sosyal hizmet kuruluşlarıdır.

Çocuk evleri: Korunma altında bulunan çocukların daha küçük birimlerde bakımının sağlanması amacıyla her ilin sosyal, kültürel ve fiziksel yapısı, çocuk yetiştirmeye uygun bölgelerinde, tercihen il merkezinde, okullara ve hastanelere yakın apartman dairesi veya müstakil dairelerde verilen yatılı sosyal hizmet modelidir.

Sevgi evleri: Toplu bakım hizmeti verilen kuruluş binalarından farklı olarak, aile ortamına benzer yapı ve ilişki sisteminde, ev tipi binalardan oluşan, her binada on-on iki çocuğun bakımlarının sağlanabileceği çocuk yuvaları ile yetiştirme yurtlarını ifade etmektedir.

Özel Eğitim Alanı

Milli Eğitim Bakanlığına bağlı Özel Eğitim Kurumlarında ve Rehberlik ve Araştırma Merkezlerinde görev alabilen çocuk gelişimciler ve çocuk gelişimi uzmanları (çocuk gelişimi alanında yüksek lisans öğrenimini tamamlamış olanlar), çocukların fiziksel, bilişsel, dil, motor, sosyal duygusal gelişimleri ve öz bakım becerilerinin yaş düzeylerine uygun olarak değerlendirilmesi ve çocukların özelliklerine göre bireysel eğitim programlarının hazırlanmasından sorumludur. Diğer Alanlar Çocuk gelişimciler ayrıca; İçişleri Bakanlığı Emniyet Genel Müdürlüğü, Çocuk Şube Müdürlüğü/Büro Amirliğinde, İçişleri Bakanlığı Jandarma Genel Komutanlığı, Aile İçi Şiddetle Mücadele ve Çocuk Şube Müdürlüğünde, Adalet Bakanlığı Ceza ve Tevkif Evleri Müdürlüğünde, Yerel Yönetimlerde ve Sivil Toplum Kuruluşlarında da görev alabilirler.